

Józef Dajczak

Czy stoimy u progu nowej homiletyki na Zachodzie?

Studia Theologica Varsaviensia 1/2, 39-81

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JÓZEF DAJCZAK

CZY STOIMY U PROGU NOWEJ HOMILETYKI NA ZACHODZIE?

Z wypowiedzi ostatnich Papieży, Biskupów i Kongresów Homiletycznych na Zachodzie w różnych krajach w ostatnich latach wynika niewątpliwie ten fakt, że homiletyka wchodzi w Kościele Katolickim na nowy etap swego rozwoju. To zjawisko religijno-pastoralne potwierdza również współczesne piśmiennictwo homiletyczne różnych środowisk kulturalnych katolickich, z którym zdołaliśmy się bezpośrednio lub pośrednio zapoznać.

1. Na pierwszym miejscu przytaczamy echa przemówienia papieża Piusa XII z września 1956 r. na temat „Roli współczesnego kaznodziejstwa”¹ (Acta Apostolicae Sedis, Nr 14/1956). Tu spotykamy się ze światłymi wskazaniami, jakimi kierować się powinni kapłani we współczesnym kaznodziejstwie. Walczyć więc powinni z przestarzałą rutyną formalną w kazaniach i w jej miejsce stosować dla nieodmiennych i wiecznych prawd nowe formy, zgodnie z potrzebami duchowymi współczesnych słuchaczy i z socjologią pastoralną ich środowisk. Niektórzy współcześni kaznodzieje, mówi Pius XII, przygotowują kazania pięciominutowe wprawdzie, ale głoszą je przez całą godzinę, a ma być wprost przeciwnie. Nie może więc współczesny kaznodzieja zaniedbywać gruntownego przygotowania do kazań. One bowiem mają dziś ogromną wartość wychowawczą, podkreśla papież Pius XII. Potrzebne były wprawdzie kazania w ubiegłych wiekach, lecz dziś są one jeszcze potrzeb-

¹ Por. Lumen Vitae, Bruxelles, XV, 1960, 1, 197; ks. Lech Kaczmarek, Z problematyki homiletycznej. Echa wypowiedzi Piusa XII na temat „Roli współczesnego kaznodziejstwa” (Biblioteka Kaznodziejska, Poznań, 1957, 5, 432 n.).

niejsze na skutek zaistnienia uwielokrotnionych wpływów różnych ideologii. Kazania mają być krótkie, mówi dalej Papież, lecz nie powierzchowne w wyniku niezdrowego współczesnego pośpiechu. Winny też być jasne i przejrzyste w swej całości, gdyż wiek XX nie znosi zawiłości i subtelnych dociekań. Kaznodzieja ma też przemawiać obrazowo, konkretnie i praktycznie, bo nasza epoka jest szczególnie nastawiona na konkret, na czyn praktyczny, życiowy na codzień w duchu światopoglądu, który się wyznaje. Ma też stosować do słuchaczy postawę obiektywną, bez żadnych subiektywnych podrażnień słuchaczy obraźliwymi wyrażeniami. Oni powinni również z łatwością odtwarzać przewodnią myśl każdego kazania.

Kazanie winno być głoszone, uczy dalej papież Pius XII, z siłą przekonania, bez patosu i brawury słów wyszukanych, którymi miał by się kaznodzieja popisywać przed słuchaczami. Współczesny słuchacz kazań takich nie lubi, ani patosu, ani nadętej napuszystości, ani też z drugiej strony zbytniego apologetyzowania. Pozytywna nauka chrześcijańska należyście uzasadniona, podana jasno i przystępnie, przemawia zawsze do przekonania słuchaczy dobrej woli. Jeśli jeszcze przy końcu kazania uwypkli się i dobitnie podkreśli przewodnią myśl kazania, to wtedy pozostawia ono w słuchaczu niezatarte wrażenie i budzi w nim odpowiednie moralne postanowienia oraz zbawienne myśli. Reszty dokona w nim łaska Boża. Oto główne myśli Instrukcji papieża Piusa XII p.t. „O roli współczesnego kaznodziejstwa” z 1956 r. Tenże papież przygotował jeszcze Instrukcję „O Kapłaństwie”², której jednak nie zdołał już ukończyć, gdyż śmierć przecięła pasmo jego życia. W tej Instrukcji nawoływał kapłanów do pogłębienie wykształcenia umysłowego i duchowego, aby osiąść najwszechstronniejszą kulturę osobistą, którąby mogli uzupełnić swe wykształcenie teologiczne, zwłaszcza stopnia przeciętnego.

² Por. Carré J. M., *Le vrai visage du prêtre*, Paris, 1959, 152 n.

2. Papież Jan XXIII³ wymagał od współczesnego kaznodziei przede wszystkim świętości życia. Na wzór św. Jana Vianney'a, któremu z racji stulecia jego śmierci poświęcił swą encyklikę „Sacerdotii Nostri Primordia” z 1.VIII.1959, powinni kapłani współcześni, uczy Ojciec Święty, pójść na drogę surowej pokuty i „prężnego męstwa ducha”. Do należytego bowiem spełnienia obowiązków kapłańskich i tym samym kaznodziejskich „konieczna jest większa wewnętrzna świętość niż jej wymaga nawet stan zakonny” (Św. Tom. Sum. Th. 2—2, q. 184, a. 8). Św. Proboszcz z Ars odznaczał się szczególnie cnotą pokory. Z natury nie posiadał zdolności kaznodziejskich, niemniej dzięki twardej i wytrwałej pracy spełniał należycie, mówi papież Jan XXIII, swe posłannictwo kaznodziejskie, które Sobór Trydencki zaliczył do jednego z pierwszych obowiązków kapłana. „Kto (bowiem) pełen jest Chrystusa, ten bez trudu znajdzie środki i drogi, jakimi pozyska dla Chrystusa innych” (Pius XII, Przemówienie z 16.III.1946). Ojciec Święty Jan XXIII wymagał więc od współczesnego kapłana-duszpasterza-kaznodziei szczególnie chrześcijańskiej osobowości kapłańskiej o życiu świętobliwym. „Bardziej niż lampka, mówi On, która płonie przed ołtarzem Najśw. Sakramentu, osobowość dobrego kapłana sprawia, że ku Panu Naszemu zwracają się myśli, uczucia i oczy wiernych”⁴. Taka cnotliwość życia kapłana zakłada w nim istnienie wiedzy zdobywanej przez długie lata, mówi Papież, począwszy od lat seminaryjnych podczas przygotowania do kapłaństwa i następnie poprzez lata służby kapłańskiej, aż do ostatnich lat życia.

³ Por. Przemówienie Ojca Świętego Jana XXIII o Kapłaństwie na I Sesji Synodu Rzymskiego (25. I. 1960); Przemówienie Ojca Świętego Jana XXIII o Kapłaństwie na II Sesji Synodu Rzymskiego (26. I. 1960). Fragmenty z I i II przemówienia w Wiadomościach Archidiecezjalnych Warszawskich, Warszawa, 1962, 2, 35—47; Encyklika Ojca Świętego Jana XXIII „Sacerdotii Nostri Primordia” z 1. VIII. 1959, do Episkopatu całego świata w pierwsze stulecie śmierci św. Proboszcza z Ars, w Wiadomościach Archidiecezjalnych Warszawskich, Warszawa, 1960, 5—6, 271—294.

⁴ Por. Encyklika „Sacerdotii Nostri Primordia”, 283; Przemówienie synodalne I, 2, 36.

Po tym wstępie do naszych rozważań na temat współczesnego kaznodziejstwa na Zachodzie omówimy na podstawie dostępnej nam obecnie zagranicznej literatury homiletycznej i pastoralnej współczesne kierunki w homiletyce we Francji, Belgii, Włoszech, Hiszpanii, Niemczech, Austrii, Szwajcarii, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i Anglii.

§ 1. Współczesne kierunki homiletyki w krajach kultury francuskiej

1. Już we wstępie zaznaczyć należy, że homiletyka i kaznodziejstwo krajów kultury francuskiej stoi pod znakiem rozwoju. W Montpellier¹ odbył się w 1954 r. Kongres Narodowy (Congres National) kaznodziejów i homiletów francuskich, po którego ukończeniu wydano też drukiem sprawozdawczą rozprawę homiletyczną pt. „Kapłan sługą Słowa Bożego” (Prêtre ministre de la parole. Congres National de Montpellier (1954), Paris, 1955, str. 319). W tym piśmie rozpowszechniono drukiem referaty wygłoszone na tym Kongresie: a) „Kapłan sługą słowa Bożego”, b) „Kazanie i świat współczesny”, c) „Słowo Boże i posłannictwo Kościoła”, d) „Kazanie i życie chrześcijańskie”, f) „Źródła biblijne i liturgiczne”, g) „Styl i technika kazania”, h) „Kazanie na wsi”, i) „Kazanie w mieście”, j) „Kazanie do młodzieży”. W 1956 r. odbył się taki Kongres we Francji w Versailles. W referatach tam wygłoszonych było głównym przedmiotem zbiorowe apostołstwo w dzisiejszym zmateriaлизованym świecie, jak świadczy o tym pismo sprawozdawcze p. t. „Duszpasterstwo dziełem zbiorowym” (Pastorale oeuvre commune. Congres National de Versailles, 1956, Paris 1956, str. 286). Już same tytuły referatów pierwszego Kongresu i ogólny temat referatów drugiego Kongresu wskazują na główne kierunki i prądy nurtujące we współczesnej homiletyce we Francji. W zupełności też odpowiadają one homiletycznym

¹ Por. Georges Delcuve, SJ, Le mouvement catéchétique en France. Le récent Communiqué de la Commission épiscopale de l'enseignement religieux (LV. XIII, 1957, 4, 687—718), A. Exeler, Religiöse Erwachsenenbildung (Katechetische Blätter, München, 1962, 2, 57—60).

Instrukcjom Piusa XII z 1956 i 1958 r. oraz encyklikom Jana XXIII z 1959 i 1960 r. W zakresie bowiem teorii opracowań kazań mają przewodzić: Pismo św., liturgia, patrystyka, teologia dogmatyczna i teologia moralna oraz socjologia pastoralna. Ostatnia nowa dyscyplina pastoralna poucza o przystosowaniu treści kazań do środowisk miejskich czy wiejskich i do czasu, w którym się żyje, a więc powiadamia o aktualności i konkretności treści kazań dla dzisiejszych słuchaczy. Zaś pod względem formy kazań, ma znamionować współczesną homiletykę francuską, poza zdrowym stylem retorycznym, znajomość psychologii osobowości dzieci, młodzieży i dorosłych słuchaczy, przeciętnych i wykształconych, aby kazania były dla nich wygłoszone pięknie oraz przejrzyste, i aby łatwe były do zapamiętania przez słuchaczy. Współczesne bowiem kazania mają we Francji także na celu względy katechetyczne². Dorośli słuchacze, zwłaszcza rodzice, mają zgodnie z życzeniem Episkopatu Francji przekazywać poznawane prawdy wiary swemu najbliższemu otoczeniu społecznemu, szczególnie swym dzieciom za pomocą przygodnych pouczeń i dobrych przykładów w codziennym rodzinnym współżyciu. Katecheza więc dla dorosłych z ambon, w postaci kazania, ma pogłębiać ich uświadomienie religijno-moralne, aby mogli zaprawiać stopniowo siebie i swe dzieci do wspólnoty życia wierzących i do wspólnoty kultu liturgicznego, jak również do duchowej wspólnoty czynnej miłości Boga i bliźnich, w celu krzewienia Bożego wokół siebie w duchu apostołstwa świeckich katolików, jako powszechnego kapłaństwa Chrystusowego. Pojęcie bowiem Kościoła zostało niestety w czasach przeciwreformacji katolickiej i nastąpiło w wieku oświecenia sklerykalizowane³. Świeccy katolicy przestali być w opinii ówczesnych duszpaste-

² Por. M. Levallois, *Un effort de renouveau catéchétique dans une paroisse avec l'aide des parentes et de toute la communauté* (LV, XIV, 1959, 4, 653—666); P. Ranvez, SJ, *Parents et prière familiale* (LV, XV, 1960, 4, 661—669). Isambert Fr. A., *Christianisme et classe ouvrière*, Casterman, 1961, 23—54, 71—89.

³ Por. Brockmöller Kl., *Christentum am Morgen des Atomzeitalters*, Frankfurt am Main, ©1955, 134—137.

rzy podmiotem w pośredniczeniu przekazywania łask dla drugich członków Kościoła i tym samym spadli ze stopnia podmiotu w Kościele do rzędu tylko jego przedmiotu. Przypisywano więc świeckim katolikom tylko postawę receptywną w Kościele, a pozbawiono aktywnej. Powstała zatem wielka przepaść między stanem duchownym i świeckim w naszym Kościele. Akcja Katolicka zainicjowana przez papieża Piusa IX miała się stać pewnym łącznikiem między duchowieństwem, zakonami i katolikami świeckimi w pracy nad krzewieniem królestwa Bożego na ziemi, zwłaszcza za św. Piusa X. Obecnie Akcja Katolicka jeszcze bardziej się pogłębia w aktywnym uczestniczeniu laikatu w liturgii Mszy i w lekturze Pisma św. Mocą też chrztu i bierzmowania jest świecki „laos” nazwany ludem świętym w swym opatrnościowym przeznaczeniu. Już tym samym upatrzony on jest do udziału w posłannictwie apostołskim Kościoła i jest też zań odpowiedzialny z racji swej przynależności do powszechnego kapłaństwa Chrystusowego.

Katecheza zatem dla dorosłych katolików idzie dziś we Francji w ramach Akcji Katolickiej w parze z katechezą dla dzieci i młodzieży w salach katechetycznych kościelnych czy szkolnych. Ostatnia bowiem ma charakter tylko początkowego wprowadzenia do życia chrześcijańskiego. Wszak dziecko i młodociany, nawet 18-letni, nie mają jeszcze zdolności do poznania całokształtu katolickiego poglądu na świat i życie. Uzupełnieniem zatem katechez dla dzieci i młodzieży ma być we współczesnej Francji katecheza dla dorosłych w postaci kazań niedzielnych i świątecznych, głoszonych przez duszpasterzy i z kolei katecheza rodzinna⁴. Ostatnią prowadzą rodzice dla swych dzieci, najczęściej w niedziele i święta uroczyste w porze wieczornej podczas wspólnych zebrań. Rozpoczyna je wspólna modlitwa, następuje czytanie Pisma św. z danej perykopy ewangelicznej czy innych tekstów Ewangelii, z kolei objaśnianie jej, wspólna dyskusja nad nią, zapytania i odpowiedzi na temat ewangeliczny i usły-

⁴ Por. Jean-Guy Debuc, *Collaboration apostolique des prêtres et des laïcs au debut du christianisme* (L.V, XVII, 1962, 2, 209—226).

zsanego kazania w kościele. W końcu takie zebranie rodzinno-katechetyczne kończy się wspólną modlitwą. Niekiedy włącza się do religijnego zebrania rodzinnego obrzędy paraliturgiczne z danego okresu liturgicznego roku kościelnego i śpiewy z paraliturgią związane.

Katechezy w postaci kazań dla dorosłych oraz katechezy rodzinne zostały z upoważnienia Episkopatu francuskiego zainicjowane we Francji w latach 1950—60 przez Wyższy Instytut Katechetyczny w Paryżu. W ten sposób przestała tam homiletyka być jedynie domeną dla dorosłych, a katechetyka tylko dla dzieci i młodzieży. Obydwie dyscypliny teologii pastoralnej zamierza się w krajach kultury francuskiej złączyć, jak i w Niemczech, w jedną teologiczną naukę pod nazwą Naukowej Teologii Pastoralnej. Jej nowym zadaniem jest krzewienie Królestwa Bożego na ziemi wśród dorosłych, młodocianych i dzieci także przez dorosłych świeckich katolików.

2. Do przedstawicieli współczesnych homiletycznych teoretyków i praktyków w krajach kultury francuskiej należą między innymi: 1) Mons. Gabriel Garrone, 2) Mons Marcel Marie Dubois, 3) J. M. Carré, 4) L. Becque, 5) Henry Bissonier, 6) Jules Gritti, 7) Hippolyte Honoré, 8) Henry Jenny, 9) H. Kunkel, 10) P. M. Laferrrière, 11) Maurice Matte, 12) P. Ranvez-M. L. Defossa-J. Gérard-Libois, 13) Paul Sauvageot, 14) André Soller, 15) M. Woestelandt, 16) Hubert Du Manoir, 17) J. B. Molin-Th. Maertens.

1. Garrone Mons Gabriel ⁵, biskup Tuluzy, przekazał kapłanom dwie rozprawki homiletyczno-katechetyczne pt. „Panorama Symbolu wiary” (Panorama du Credo. Collection Pastorale et catéchèse, Tournai, 1958, str. 120) i „Moralność Symbolu wiary” (La morale du Credo, Toulouse, 1954, str. 78). Dorosły człowiek poszukuje jako chrześcijanin sensu w swym życiu chrześcijańskim w stosunku do Boga, siebie samego i bliźnich. Już wprawdzie jako dziecko uczył się religii. Lecz jako dorosły pragnie uzupełnić te wiadomości z lat dziecińczych w kazaniach katechizmowych. Zapoznał się również z etyką chrześcijańską

⁵ Por. *Lumen vitae*, XIII, 1958, 2, 383; XIV, 1959, 2, 388. (Cyt. w dalszym ciągu w skrócie LV).

w młodych latach. Lecz jako dorosły pragnie ją pogłębić w swej świadomości i poznać jej jedność i zgodność z dogmatami wiary chrześcijańskiej oraz to, że cnota miłości jest fundamentem moralności chrześcijańskiej. Homiletyka i katechetyka stanowią zatem u biskupa Garonne'a w praktyce jedną strukturalną całość.

2. Dubois Mons Marcel Marie ⁶ opracował „Małą Sumę Maryjną” w dwóch tomach. Tom II ukazał się drukiem pt. *Petite Somme Mariale. II*. Paris 1961, str. 400. Pierwszy tom tego dzieła poświęcony życiu Maryi i teologii marynej. W tomie drugim rozprawia ten wybitny autor o nabożności i o liturgii maryjnej a w związku z nimi także o kazaniach maryjnych. Nabożność maryjna wyraża się w pobożności osobistej chrześcijanina w zależności od jego wieku, stanu i zewnętrznych warunków życia. Nabożność maryjna jest także zbiorową i jako taka łączy się z liturgią maryjną, jak np. Soboty Maryjne, Apel Jasnogórski, kult Niepokalanego Serca Maryi, Siedmiu Boleści N.M.P., a przede wszystkim śpiewy Litanii do Najśw. Maryi Panny, Magnificat i śpiewy wielkich Antyfon maryjnych.

3. Carré A. M. ⁷ des Frères Prêcheurs, ze Stowarzyszenia Braci Kaznodziejów, wybitny współczesny kaznodzieja Francji, zamieścił w swych dwóch rozprawach homiletycznych pt. „Prawdziwe oblicze kapłana” (*Le vrai visage du prêtre*, Paris, 1959, str. 166) i w drugiej „Ochrzczony w Chrystusie” (*Baptisé dans le Christ*, Paris, 1955, str. 74) cykl dwunastu konferencji i kazań pasyjnych, które wygłosił w niedziele Wielkiego Postu w katedrze Notre Dame w Paryżu dla kapłanów i świeckich, a sześć kazań pasyjnych dla studentów Paryża. W interesująco ujętych i wygłoszonych konferencjach i kazaniach, w skrócie także przez Radiofonie francuską, dochodzi do ostatecznego wniosku, że kapłan współczesny nie ukształtuje definitywnie swego prawdziwego oblicza, dopóki świeccy katolicy, młodszy i starsi, powierzeni jego

⁶ Por. LV, XVII, 1962, 2, 404.

⁷ Por. *Le vrai visage du prêtre*, Paris, 1959, 91—140, 164: LV, XII, 1957, 3, 597.

opiece duszpasterskiej, nie dopełnią jego powołania przez swe apostołstwo w służbie Mistycznego Ciała Chrystusowego.

4. Becque L.⁸ C. SS. R., zwraca się w swej rozprawce homiletycznej pt. „Czy zachodzi potrzeba reformy kazań?” (Faut-il reformer les sermons?, Paris, 1957, str. 140) do młodych kapłanów jako kaznodziejów z zaleceniem częstego posługiwania się w kazaniach słowami Pisma św. i wprowadzania świeckich katolików do liturgiczno-aktywnego udziału we wszystkich częściach Mszy św., aby zbiorowo ją przeżywać wewnątrz w duchu powszechnego kapłaństwa Chrystusowego.

5. Bissonnier Henri⁹ opracował podręcznik nowej naukowej teologii pastoralnej do użytku duszpasterzy i działaczy społecznych katolickich pt. „Wprowadzenie do psychologii pastoralnej” (Introduction à la psychologie pastorale, Paris, 1959, str. 144). Poucza w niej kapłanów i świeckich katolików z apostołstwa chrześcijańskiego, jak mają podchodzić do swych braci w sprawach wiary i życia z wiary, następnie o mentalności współczesnych ludzi pod względem psychicznym i moralnym, o przyczynach współczesnych schorzeń i o środkach zaradczych przeciwko nim z punktu zbiorowego duszpasterstwa.

6. Gritti Jules¹⁰ przypomina przede wszystkim kaznodziejom w swej rozprawie pt. „Kaznodzieja wobec słuchaczy naszych czasów” (Prêcher aux hommes de notre temps, 1961) jedną z podstawowych cech współczesnego kaznodziejstwa, aby w każdym kazaniu przemawiać do konkretnego audytorium słuchaczy zgodnie z najdawniejszą Tradycją kościelną poczynając od Nowego Testamentu.

7. Honoré Hippolyte¹¹ opracował krótkie wzorcowe plany kazań, a nie gotowe kazania, które jako takie nie są dziś aktualne, w swej rozprawie homiletycznej pt. „Nowe wzory kazań” (Plans nouveaux de Sermons, Mulhouse, 1960, str. 160).

⁸ Por. LV, XIII, 1958, 2, 395.

⁹ Por. LV, XVI, 1961, 2, 355.

¹⁰ Por. Etudes, Paris, 1961, Décembre, Revue des livres, 410.

¹¹ Por. LV, XVI, 1961, 2, 407.

8. Jenny Henri¹², przysłużył się kapłaństwu hierarchicznemu i powszechnemu w Mistycznym Ciele Chrystusa do ożywienia uczestnictwa żywego i wewnętrznego we Mszy św. przez swą pracę homiletyczno-liturgiczną pt. „Msza. Pascha Zbawiciela. Plany nauki o Mszy” (La messe. Pâque du Seigneur. Plans d’instruction sur la messe, Paris, 1956, str. 126).

9. Kunkel H.¹³, Belg, przekazał w swej rozprawce, pt. „Msza w obrazach” (La messe en images, Louvain, 1954, str. 140) szczególnie rodzicom do katechezy rodzinnej album ze 134-ema fotografiami i komentarzami tekstów liturgicznych do Mszy czytanych, uroczystych, pontyfikalnych i papieskich. Swe prace naukowe wydaje także w języku niemieckim.

10. Laferrière P. M.¹⁴ wprowadza w „Memoriale Zbawiciela” (Le memorial du Seigneur, Tours, 1956, str. 288) parafian do żywego i aktywnego uczestnictwa we Mszy św.

11. Matte Maurice¹⁵, Kanadyjczyk, omawia w swej rozprawie pt. „Próba duszpasterstwa zbiorowego” (Essai d’une pastorale d’ensemble, Montréal, 1960, str. 96) zharmonizowaną współpracę pastoralną na terenie diecezji Quebec w Kanadzie, kapłanów diecezjalnych i zakonnych, zakonnic i świeckich katolików pod kierunkiem biskupa-ordynariusza diecezji. Jego zdaniem dwie szczególnie nauki są niezbędne do tego rodzaju duszpasterstwa, mianowicie teologia i socjologia.

12. W duchu apostołstwa przez powszechne kapłaństwo Chrystusowe wiernych opracowali też rozprawę homiletyczną Belgowie: Ranvez P., SJ, Defossa M. L i J. Gérard-Libois¹⁶ pt. „Razem ku Zbawicielowi. Kształcenie religijne w rodzinie” (Ensemble vers le Seigneur. La formation religieuse en famille, Bruxelles, 1959, str. 226). Bezpośrednio przeznaczyli ją dla rodziców a pośrednio dla ich duszpasterzy.

¹² Por. LV, XII, 1957, 3, 594.

¹³ Por. LV, XII, 1957, 3, 594.

¹⁴ Por. LV, XII, 1957, 3, 594—95.

¹⁵ Por. LV, XVI, 1961, 2, 408.

¹⁶ Por. LV, XIV, 1959, 2, 367.

13. Savageot Paul¹⁷ przekazał współczesnym kaznodziejom francuskim przewodnik homiletyczno-katechetyczny do organizowania dla dzieci przystępujących do pierwszej uroczystej Komunii rekolekcji zamkniętych, w pracy homiletyczno-katechetycznej pt. „Na rekolekcje przed uroczystą Komunią. Mów do mnie Zbawicielu” (Pour la ratraite de communion solennelle. Parlez moi, Seigneur, Paris, 1961, 1961, str. 136).

14. Jeszcze obszerniejszą pracę na temat rekolekcji zamkniętych przed uroczystą Komunią napisał Soller André¹⁸ pt. „Rekolekcje dzieci” (Retraites d'enfants, Paris, 1960, str. 184). Zaleca je oprzeć na trzech „podpórkach”: biblijnej, liturgicznej i lirycznej. Program bardzo interesujący co do treści i co do formy kazań rekolekcyjnych.

15. Woestelandt M.,¹⁹ kaznodzieja belgijski, napisał rozprawkę pt. „Plan kazań na temat Pisma św.” (Plan de prédication sur l'Écriture, Bruges, 1958, str. 67). Interesująco szczególnie typy postaci biblijnych St. Testamentu przewstawnych sobie, jak Dawid-Salomon, które i dziś spotykamy w życiu Kościoła Katolickiego.

16. Du Manoir Hubert,²⁰ TJ, jako dyrektor wydawnictwa Studiów Maryjnych w Paryżu, przyczynił się do wydania VI tomu tych Studiów pt. „Studia o Świętej Dziewicy” (Études sur la Sainte Vierge, VI, Paris, 1961, str. 866). Najwybitniejsi teologowie całego świata katolickiego pracują nad tym wielkopomnym dziełem wiedzy i teologii maryjnej, zatytułowanym krótko „Maryja”. Ostatni tom zawiera księgi: VIII, IX i X o tematach maryjnych na podstawie studiów Pisma św., teologii pozytywnej i teologii maryjnej. Całość zatem osnowy VI tomu, jak i poprzednich, jest oparta na badaniach naukowych biblijnych, historycznych i teologicznych. Powyższe Studia Maryjne przyczyniają się nie tylko do rozwoju kultu do NMP, lecz także służą pomocą jako źródła do kazań ku czci NMP.

¹⁷ Por. LV, XVI, 1961, 2, 375.

¹⁸ Por. LV, XVI, 1961, 2, 376.

¹⁹ Por. LV, XIII, 2, 395.

²⁰ Por. LV, XVII, 1962, 2, 391.

17. Molin J. B. i Martens Th.²¹ pastorałiści francuscy, zainteresowali się szczególnie w dziedzinie współczesnego kaznodziejstwa odnową dawnych modlitw wiernych (*Orationes fidelium*) po wygłoszonych do nich kazaniach, które obecnie zanikają wbrew powszechnemu zwyczajowi z ubiegłych wieków. W tym celu napisali rozprawę homiletyczną pt. „W sprawie odnowienia modlitw po kazaniu” (*Pour un renouveau des prières du prône*, Bruges, 1961, str. 184). Omawiają w tej pracy historię tego zwyczaju w dziejach Kościoła oraz formularze tych modlitw w związku z nauką wiary każdej niedzieli i święta roku liturgicznego.

W podsumowaniu charakterystyki współczesnej homiletyki w krajach kultury francuskiej stwierdzić należy, że homiletyka i katechetyka wchodzi tam w odnowioną naukową teologię pastoralną jako ich syntezę. Opracowuje się tu przewodniki homiletyczne do kazań do młodzieży i przewodniki katechetyczne do kazań do rodziców. Świeccy katolicy włączają się w tych krajach jako członkowie Mistycznego Ciała Chrystusowego i Jego powszechnego Kapłaństwa do współpracy z duchowieństwem nad uchrześcijananiem i uświęcaniem swych bliźnich, o czym świadczą szczególnie katechezy rodzinne. Znajomość też Pisma św. ciągle wzrasta w rodzinach katolickich tych krajów, o czym świadczą modlitwy dzieci, przejęte z Pisma św. Starego i Nowego Testamentu, których one uczą się na pamięć. Zwraca się także uwagę w homiletyce tych krajów na kształtowanie wzorcowych osobowości kapłanów-kaznodziejów według Serca Bożego i szlachetnych serc ludzkich. W kazaniach ku czci N. Maryi P. korzysta się tu z bogatych źródeł teologicznych i historycznych ogólnokatolickich. Istnieje też tendencja do powrotu do tradycyjnych modlitw po kazaniach.

§ 2. Współczesne kierunki homiletyki we Włoszech

1. Już poprzednio omówiliśmy Instrukcje papieża Piusa XII „O roli współczesnego kaznodziejstwa” i „O kapłań-

²¹ Por. Molin J.B. et Th. Maertens, *Pour un renouveau des prières du prône*, Bruges, 1961, 9—27, 156—170.

stwie”, ostatnią niedokończoną z powodu jego śmierci i dwie Encykliki papieża Jana XXIII, w których oni przekazali kaznodziejom współczesnym nowe drogi dla ich posłannictwa w służbie Chrystusa i przez Chrystusa na ambonie. Obecnie sięgniemy do współczesnej literatury homiletycznej we Włoszech, aby też z tego źródła zapoznać się z panującymi tam kierunkami kaznodziejskimi. Na czoło współczesnej homiletyki włoskiej wysuwają się między innymi: 1) Kard. G. B. Montini, obecny ojciec Święty Paweł VI, 2) Riccardo Lombardi, 3) Barra G. i Nosengo B., 4) Barsotti Divo, 5) Della Torre Luigi, 6) Giovanni Paoli, 7) Nicolussi J., 8) Valentini A.

1. Kard. Montini¹, arcybiskup Mediolanu wydał w 1958 r. List Pasterski na Wielki Post pt. „O znaczeniu Encykliki Mediator Dei i o modlitwie liturgicznej”, którego reprodukcja ukazała się drukiem w jego piśmie pt. „Na temat wychowania liturgicznego” (*Su l’Educazione Liturgica*, Milano, 1958, str. 72). Główną osnowę tego pisma homiletyczno-katechetycznego stanowi problem współczesnego wychowania religijnego przez liturgię, które odpowiada bardzo zapotrzebowaniom współczesnego chrześcijanina-katolika. „Aktywnie przeżywana liturgia była przez setki lat główną formą duszpasterską, Musi więc nią być i w dobie obecnej i ten postulat jest jednym z głównych zadań współczesnego życia katolickiego”².

2. W związku z odnową biblijnego i liturgicznego kierunku homiletycznego we współczesnym kaznodziejstwie rozwija też na tym polu ożywioną działalność we Włoszech Riccardo Lombardi³, TJ, słynny kaznodzieja włoski nazwany „mikrofonem Boga”⁴. Słowa Boże, które z ust jego z licznych ambon oraz przez fale eteru ku słuchaczom płyną, zdają się

¹ Por. LV, XV, 1960, 1, 197.

² Por. Jungmann J. A., *Katechetik*, Freiburg, ²1955, 61.

³ Por. Lombardi R., *Es kommt das Zeitalter Jesu*, Lombardi spricht, Wien, 1950, 215—230; — *Crociata della Bontà*, Roma, 1949, 50—75; — *Per un mondo nuovo*, Roma, 1951, 78—85.

⁴ Por. Ks. Bardecki A., *Kościół po II Soborze Watykańskim* (Znak, Kraków, 1962, 6, 812).

posiadać jakby moc charyzmatyczną. Ten kaznodzieja jest też autorem licznych prac naukowych w języku włoskim i niemieckim. Niektóre z nich ukazały się w przekładach na języki: holenderski, norweski i japoński. Spośród jego pism homiletycznych podajemy następujące: a) „Nastaje wiek Jezusa. Lombardi mówi” (*Es kommt das Zeitalter Jesu. Lombardi spricht*, Graz-Wien, 1950). Wprawdzie ogłosił ten pierwszy zbiór swoich kazań po włosku, jednakże nie chciał ich po raz drugi ogłaszać drukiem w swym języku ojczystym. Wydał więc je po niemiecku dla swych przyjaciół austriackich. Gdy przemawiał do kapłanów w tym cyklu kazań, przypominał im, że mają być „mężami Bożymi”, upodobnionymi do Jezusa; b) „Pierwsze poselstwo krucjaty miłości” (*Die erste Botschaft vom Kreuzzug der Liebe*, Frankfurt am Main⁵, 1950); c) „Pojednanie serc” (*Die Versöhnung der Herzen*, Frankfurt am Main, 1950); d) „Krucjata dobroci” (*Crociata della bontà. Chi predica la crociata*, Roma, 1949), d) „Przez świat nowy” (*Per un Mondo nuovo*, Roma, 1951). Krucjatę dobroci i miłości powinni prowadzić według Lombardiego wszyscy członkowie Mistycznego Ciała Chrystusa, duchowni i świeccy z miłości ku Jezusowi, w celu przeobrażenia współczesnego zmaterializowanego świata w nowy, za którym ludzkość dziś nawet podświadomie tęskni.

3. Barra G. i Nosengo G.,⁶ kaznodzieje włoscy i zarazem homiletycy współczesnej wymowy kościelnej ześrodkowali kazanie i katechezę także w cyklu chrystocentrycznym w duchu syntezy homiletyki i katechetyki w rozprawie pt. „W sprawie poznania i umiłowania Jezusa Chrystusa” (*Per far conoscere e amare Gesù Cristo*, Brescia, 1959, str. 144).

4. Barsotti Divo⁷ zainteresował się szczególnie aktualnym dziś problemem rozumienia i przeżywania treści tekstów liturgicznych, zaczerpniętych z Pisma św. i teologii, w języku łacińskim i w przekładach na języki ojczyste. W tym celu napisał

⁵ Por. LV, XV, 1960, 1, 199.

⁶ Por. LV, XIII, 1958, 3, 599.

⁷ Por. LV, 1960, 3, 600.

rozprawkę pt. „Liturgia i teologia” (Liturgia e Teologia, Milano, 1956, str. 80).

5. Della Torre Luigi⁵, kaznodzieja włoski, umieszcza także słowa Boże z Pisma św. w centrum uwagi i nabożności duchowej wspólnoty parafialnej i tym samym zaleca kaznodziejom włoskim w treści ich kazań zwrot do Pisma św., szczególnie w Wielkim Poście. Czyni to w swej rozprawce homiletycznej pt. „Czytania biblijne, katechezy i kazania w Wielkim Poście” (Lectture bibliche, catechesi e pastorale in Quaresima, Roma, 1960, str. 20).

6. Giovanni Paoli,⁹ kaznodzieja włoski, zwrócił szczególną uwagę na młodzież swego kraju, męską i żeńską i opracował dla niej pracę homiletyczną pt. „Nasza młodość” (Nostra adolescenza, Milano, 1958, str. 192). W postaci krótkich 77 kazań o życiu i moralności chrześcijańskiej, pobudzających do baczonej uwagi i głębokiej refleksji nad sobą i to w stopniu „alarmującym”, daje on młodzieży doskonale uzupełnienie do jej wykształcenia i urobienia religijno-moralnego.

7. Nicolussi J.¹⁰, kaznodzieja włoski, przekazał swym czytelnikom austriackim „Krótkie kazania radiowe od Siedemdziesiątnicy do Zielonych Świąt” (Kurze Radiopredigten von Septuagesime bis Pflingsten, Innsbruck, 1961), które wygłosił po włosku przez radio w swym kraju. Punktem wyjścia są w nich ewangelie niedzielne, a przykłady i praktyczne zastosowania są czerpane z jego kraju ojczystego i przystosowywane do współczesnych stosunków życiowych we Włoszech.

8. Valentini J.¹¹ opracował w duchu współczesnej teologii pastoralnej perykopy niedzielne pod względem katechetycznym, aby główne prawdy wiary zarówno młodym jak i dorosłym słuchaczom poglądowo i praktycznie wyłożyć, względnie przypomnieć i tym samym wzbudzić w nich szacunek do katechizmu. Uczynił to w pracy homiletycznej pt. „Nowe homilie

⁸ Por. LV, XV, 1961, 1, 188.

⁹ Por. LV, XV, 1960, 1, 200.

¹⁰ Por. Christlich-Pädagogische Blätter, Wien, 1961, 10, 314.

¹¹ Por. Christlich-Pädagogische Blätter, Wien, 1962, 7, 221).

katechetyczne” (Nouve omilie catechistiche, Roma, 1962 str. 242).

Spotykamy się zatem we współczesnej homiletyce włoskiej także ze zwrotem do Pisma św., zwłaszcza do chrystocentryzmu i do liturgii w celu jej uaktywnienia w pobożności wiernych. Zwrócono też tam uwagę na wprowadzenie świeckich katolików do apostołstwa w służbie wiary. Wśród dorosłych i młodzieży.

§ 3. Współczesne kierunki homiletyki w Hiszpanii

W związku z Instrukcją papieża Piusa XII z 1956 r. „O Roli współczesnego kaznodziejstwa” wydał Mons. Marcillo Gonzales¹, arcybiskup Zaragozy, List Pastorski na temat współczesnego kaznodziejstwa, w którym pouczył swe duchowieństwo o jego obowiązkach kaznodziejskich zgodnie ze wskazaniem Ojca Świętego. Szczególnie zalecił swym kapłanom, aby nie przemawiali archaicznym czyli scholastycznym językiem, lecz zrozumiałym dla współczesnych słuchaczy. Ponadto powinni unikać w kazaniach subtelnym teoretycznym rozważań i poprzestawać na kazaniach krótkich a treściwych i praktycznych.

Wśród współczesnych homiletów-teoretyków i praktyków wymowy kościelnej wyróżniają się w Hiszpanii między innymi: 1) Pietro Mons. Pezzali, 2) Alejandro J. M., 3) Fornelli J., 4) Gutierrez Andras Guillermo, 5) Mortarino G., 6) Rey Juan, 7) Zamarriego Tomas.

1. Pietro Mons. Pezzali² przemawia za doniosłością Pisma św. we współczesnych kazaniach w swej rozprawie homiletycznej pt. „Perły ewangeliczne” (Perlas evangelicas, Barcelona, 1958, str. 304), w której opracował komentarz do perykop ewangelicznych na wszystkie niedziele roku liturgicznego.

2. Alejandro J. M.³ umieszcza Chrystusa historycznego, zwłaszcza cierpiącego, w centrum Słowa Bożego z ambony. W tym celu opracował krótkie kazania, głębokie rzeczowo

¹ Por. Ks. Lech Kaczmarek, Z problematyki homiletycznej (Biblioteka Kaznodziejska, Poznań, 1957, 5, 432 n.).

² Por. LV, XV, 1960, 1, 194.

³ Por. LV, XV, 1960, 1, 194.

i bardzo sugestywne o słowach Chrystusa na krzyżu pt. „Istota słów Najwyższego na krzyżu” (La siete palabras del Señor en la cruz, Santander, 1959, str. 72).

3. Fornelli J.⁴, duszpasterz młodszych dzieci, przysłużył się na niwie homiletycznej szczególnie swym zbiorem kazań do dzieci od lat 7 do 12. Uczynił to w swej książce pt. „Ewangelie na niedziele i święta” (El evangelio de las fiestas, Barcelona, 1960, str. 354). Zawarte w tym zbiorze krótkie kazania stylu prostego i barwnego są przeplatane przykładami z życia dzieci najczęściej o treści pogodnej.

4. Gutierrez Andres Guillermo⁵, TJ, jest autorem antologii wymowy ogólnej, zbioru utworów krasomówczych wybranych z dzieł różnych autorów pt. „Antologia wymowy powszechnej” (Antologia de oratoria universal, Santander, 1959, str. 382). Ta książka retoryczna zawiera zbiór klasycznych dzieł retorycznych starożytnych i z epoki nowożytnej do czasów najnowszych. Prawie wszystkie utwory są wprawdzie treści świeckiej, niemniej mogą posłużyć za wzory do sztuki wymowy kościelnej pod względem retorycznym i technicznym, dostosowanej do współczesnych słuchaczy naszych kazań.

5. Mortarino G.⁶ zainteresował się we współczesnej homiletyce hiszpańskiej dziećmi i młodzieżą jako słuchaczami kazań. Dla ich więc dobra opracował podręcznik homiletyczny bardzo szczegółowy i wysoce pożyteczny do udzielania im rekolekcji, pt. „Dar Boży” (La palabra de Dios, Madrid, 1957, str. 392). W naukach rekolekcyjnych podanych w zarysach znajduje żywy oddźwięk Słowo Boże z Pisma św. i liturgia, urozmaicone licznymi przykładami z życia młodych słuchaczy.

6. Rey Juan⁷, TJ, zwrócił również szczególną uwagę wśród współczesnych homiletów hiszpańskich na teorię wymowy kościelnej dla użytku młodych kapłanów. W tym celu napisał dość obszerną rozprawę homiletyczną pt. „Słowo Boże” (Verbum Dei, Santander, 1958, str. 280). Pismo św., liturgiczne

⁴ Por. LV, XVI, 1961, 1, 185—186.

⁵ Por. LV, XV, 1960, 1, 194.

⁶ Por. LV, XV, 1960, 1, 194.

⁷ Por. LV, XV, 1960, 1, 194.

uczestnictwo wiernych we Mszy św. oraz techniczne i społeczne postulaty współczesnych kazań są tu również gorąco zalecane.

7. Zamarriego Tomas⁸, TJ, zaciekał swych czytelników typami współczesnych kaznodziejów na tle współczesnej literatury pięknej Grzegorza Bernanosa, Gironelli i Mauriac'a. Ten problem omówił w rozprawie: „Typologia kapłańska we współczesnej powieści” („Tipologia sacerdotal en la novela contemporanea, Madrid, 1959, str. 160).

Podsumowując nasze wiadomości z współczesnej literatury homiletycznej na terenie Hiszpanii, przekonujemy się, że i tam Pismo św. i liturgia dominują w kazaniach i szczególne też znaczenie przypisuje się kaznodziejstwu wśród dzieci i młodzieży. Ponadto pragnie się dopomóc młodym kapłanom do rozwoju ich wymowy kościelnej na podstawie klasycznej wymowy świeckiej. Zainteresowano się również w tym kraju typami przeżyciowymi współczesnych kaznodziejów, u których idealne chrześcijańskie osobowości są szczególnie pożądane.

§ 4. Współczesne kierunki homiletyki w krajach kultury niemieckiej

Już we wstępie do tego sprawozdawczego artykułu z homiletyki w Niemczech, Austrii i Szwajcarii, w tej części, która posługuje się językiem niemieckim, powiadamy, że w Niemczech odbył się w Würzburgu w 1960 r. drugi zjazd Profesorów homiletyki¹. W tym też mieście biskupim przeprowadzono wtedy ankietę wśród świeckich katolików na temat ich postulatów pod adresem tamtejszych kaznodziejów. Wynik tej ankiety został ogłoszony w 14 punktach, ogłoszonych w różnych czasopiśmie katolickich różnych krajów, a wśród nich także

⁸ Por. LV, XVI, 1961, 1, 185.

¹ Por. Renouvellement de la Catechèse. Rapport de la Semaine Internationale d'Etudes d'Eichstatt sur la Catéchèse dans les Pays de Mission, dirigée par le R. P. Hofinger, S. J. Foi vivante. Les Editions du CERF, Paris, 1961, 101—150, 174—189, 349—370, 405—422. Fischer B., La voix de ceux qui se trouvent au pied de la chaire (LV, XV, 1960, 4 639—650).

polskich². Lecz w Würzburgu odbył się już w 1958 r. Kongres „Związku Homiletycznego Niemiec”. Wehner O. i Frickel M. wydali z tej okazji rozprawę homiletyczną pt. „Teologia i kaznodziejstwo” (Theologie und Predigt, Würzburg, 1958, str. 332). Tematy homiletyczne omówione na tym Kongresie są w streszczeniu ogłoszone drukiem w tej książce. W swej treści odnoszą się one do wykształcenia homiletycznego współczesnych kaznodziejów na podstawie historii kaznodziejstwa, z kolei jego potrzeb aktualnych merytorycznych i formalnych w czasach obecnych i możliwości ich zaspokojenia.

Wśród współczesnych homiletów teoretyków i praktyków w środowiskach kultury niemieckiej wysuwają się między innymi na czoło: 1) Döpfner Julius, 2) Guardini Romano, 3) Arnold Franz Xaver, 4) Jungmann Josef Andreas, 5) Rahner Hugo, 6) Rahner Karl, 7) Pflieger Michaël, 8) Becker Karl i Siegel Karl, 9) Bernhart Josef, 10) Bommer J. — Meier J. — Tauner F., 11) Braun Heinrich, 12) Finze Heinz, 13) Fischer Balthasar. 14) Gerbert Gustav. 15) Klostermann Ferdinand. 16) Leppich Johannes, 17) Lippert Peter, 18) Pohlmann Constantin, 19) Plotzke Urban, 20) Ries J., 21) Schnitzler Theodor, 22) Schürmann Heinz, 23) Sellmair Josef, 24) Günthör Anselm.

1. Kard. Döpfner Julius, arcybiskup München-Freising i Bambergu poprzednio biskup Berlina, należy do wybitnych kaznodziejów współczesnych wśród biskupów Niemiec. Jako taki słynie także poza granicami swej archidiecezji. W Eichstätt przemawiał z okazji „Międzynarodowego Tygodnia” w dniach 21—28 lipca 1960 r., zwołanego pod hasłem przewodnim „Misja i Katecheza”. Wzięło w nim udział 60 biskupów i około 200 kapłanów i osób zakonnych i świeckich³.

2. Guardini Romano⁴, prof. Uniw. na katedrze światopogląd-

² Por. Dajczak Józef, Współczesne kaznodziejstwo Zachodu pod obstrzałem krytyki katolików świeckich, (art. w Homo Dei, Warszawa, 1961, 3, 258—261).

³ Por. Decluve G. S. J., Mission et Caté-chèse. Semaine Internationale, Eichstätt, 21—28 juillet 1960 (Lumen Vitae, XV, 1960, 4, 711—730).

⁴ Por. LV, XVI, 1961, 2, 303; LV, 1961, 2, 406; LV, 1961, 4, 704; LV, 1960, 3, 612.

du katolickiego kolejno w Berlinie, Bonn i München, cieszący się wielkim autorytetem naukowym na Zachodzie, jest także wybitnym kaznodzieją współczesnym i pisarzem homiletycznym. Spośród jego rozpraw z tej dziedziny teologii wymieniamy następujące: a) „O duchu liturgii” (Vom Geist der Liturgie, 1957), b) „O symbolach świętych” (Von heiligen Zeichen), 2 tomy, 1960, c) „Modlitwa i prawda” (Gebet und Wahrheit, Würzburg, 1960, str. 214). d) „Bliskość Pana” (Nähe des Herrn). „Rozważania o Adwencie, Bożym Narodzeniu, Nowym roku i Epifanii” (Betrachtungen über Advent, Weihnachten, Jahreswende und Epiphane, Würzburg, 1960, str. 66), e) „Psalmy i święta” (Psaumes et fêtes, Paris, 1961, str. 280), f) „Królestwo Boże i wolność człowieka” (Royaume de Dieu et Liberté de l’home, Paris-Bruges, 1960, str. 256), g) „Świat i osoba” (Le monde et la personne, Paris, 1959, str. 215), h) „Liturgiczne wykształcenie” (Liturgische Bildung 1923). Główna myśl powyższych dzieł koncentruje się dookoła następujących faktów. Człowiek nie jest rzeczywistością samowystarczalną, lecz istnieje w swej istocie w zależności od swego Stwórcy i z konieczności egzystencjalnej spotykania się z innymi ludźmi. Świat dzisiejszy prowadzi z Bogiem grę ryzykowną, którą Bóg przyjął szanując wolność człowieka. Tę grę prowadzi Bóg aż do ostatecznych następstw dla człowieka. Bóg jest blisko nas w Zbawicielu naszym. Słowa Boże w psalmach, innych modlitwach i czytaniach Pisma św. oraz w liturgii całego roku kościelnego kierują nas ku Zbawicielowi i podnoszą ku Niemu. Lecz współczesna kultura techniczna i przemysłowa opanowuje nas i sens świąt kościelnych przestaje nas interesować ze szkodą dla naszego zbawienia.

3. Arnolf Franz Xaver⁵, pastoralista Uniw. w Tübingen, głośny w Niemczech z prac naukowych w swej specjalności, obchodził w 1958 r. 60-lecie swych urodzin. Z tej okazji Th. Filthaut i J. A. Jungmann, profesorowie teologii pastoralnej w wyższych uczelniach uniwersyteckich, wydali rozprawę homiletyczną pt. „Kaznodziejstwo i wiara” (Verkündigung und

⁵ Por. LV, XIII, 1958, 2, 362—63; XV, 1960, 3, 588; XII, 1957, 4, 747.

Glaube, Freiburg, 1958, str. 360). Na treść tej książki złożyły się następujące rozprawy Arnolda Fr. X., twórcy współczesnej naukowej teologii pastoralnej: a) „Słowo Boże i Sakrament”, b) „Kerygma w służbie liturgii misyjnej”, c) „Kaznodziejstwo i wychowanie”, d) „Aspekty naszej katechezy wobec zadań historii zbawienia”. Już same tytuły tych rozpraw bardzo przejrzyste w swej treści, które przytoczyliśmy w przekładzie na język polski z francuskiego, wskazują na znaczne zmiany, jakie zaistniały we współczesnej pastorologii jako syntezie homiletyki i katechetyki, do niedawna oddzielnych dyscyplin teologicznych. Gdy jeszcze uzupełnimy powyższe rozprawy Arnolda jego dalszymi dziełami: „W służbie wiary” (Dienst am Glauben, 1948); „Przyczynki zasadnicze i historyczne do teologii duszpasterstwa” (Grundsätzliches und Geschichtliches zur Theologie der Seelsorge, 1949); „Słowo zbawienia jako Słowo na czasie” (Wort des Heiles als Wort in der Zeit, Trier, 1961, str. 304); „Duszpasterstwo z centrum historii zbawienia” (Seelsorge aus der Mitte der Heilsgeschichte, Freiburg, 1956, str. 236); „Posłannictwo głoszenia wiary i wspólnota wiary” (Glaubensverkündigung und Glaubensgemeinschaft, 1955); „Mężczyzna i niewiasta w Kościele” (Mann und Frau in der Kirche, Nurnberg, 1958, str. 192), to stwierdzamy, że u Arnolda, twórcy Naukowej Teologii Pastoralnej spłotły się homiletyka i katechetyka w jedną współzależną od siebie całość pastoralno-teologiczną. Homiletyka wspiera się u niego w treści kazań na teologii kerygmatacznej⁶ czyli teologii Słowa Bożego mającego głównie na celu zbawienie dusz w ramach ogólnej soteriologicznej ekonomii Bożej. Odnośnie formy kazań i katechez wskazuje Arnold na metodę indukcyjno-historyczną albo genetyczną, jako wyprzedzającą metodę dedukcyjno-katechetyczną i apologetyczną. Na podstawie Tradycji Kościoła od Nowego Testamentu począwszy domaga się on głoszenia w kazaniach i katechezach opatrnościowych planów Bożych zbawienia ludzkości, urzeczywistnionych przez Chrystusa. Ludzkość ma

⁶ Por. Dajczak Józef, *Katechetyka*, Warszawa, 1956, 198—205.

odpowiedzieć na ten apel Boży przez nawrócenie swych serc do Boga. W tej perspektywie otrzymują dogmaty wiary, prawa moralne i sakramenty znaczenie egzystencjalne chrześcijańskie dla każdego człowieka. Toteż proponuje się dziś na Zachodzie przemianowanie lekcji nauki religii na wprowadzenie dzieci do przyjmowania sakramentów św. Systematyzacja scholastyczna prawd wiary i moralności, przystosowana dobrze do życia chrześcijańskiego może tylko dostarczyć uzasadnienia wiary i życia z wiary ze strony filozoficznej, racjonalnej.

4. Jungmann Josef Andreas⁷, TJ, prof. teologii pastoralnej Wydziału teologicznego Uniw. w Innsbrucku, przyczynił się również do rozwoju współczesnej homiletyki i katechetyki jako zwartej w sobie dyscypliny teologicznej w duchu Arnolda. Uczynił to w swych dziełach: a) „Radosna nowina w poselstwie wiary” (Die Frohbotschaft in der Glaubensverkündigung, 1936), b) „Uroczystości Mszy” (Missarum sollemnia, dzieło klasyczne w swoim rodzaju, 1948), c) „Chrystus jako główny ośrodek religijnego wychowania” (Christus als Mittelpunkt religiöser Erziehung, 1939), d) „Służba Boża w Kościele” (Der Gottesdienst in der Kirche, Innsbruck, 1962, str. 272). Już same tytuły powyższych rozpraw wskazują na ich doniosłe wartości dla współczesnej homiletyki, do której wprowadził teologię kerygmatyczną, chrystocentryzm i liturgiczne uaktywnienie mas katolickich laickich uczestniczących w ofierze Mszy św. Po tej też linii zreformował katechetykę (Katechetik, Freiburg, 1955).

5. Rahner Hugo⁸, TJ, prof. Uniw. w Innsbrucku, historyk Kościoła i patrolog, jest także autorem rozpraw teologiczno-pastoralnych na temat teologii kerygmatycznej, jak „Teologia poselstwa zbawienia” (Theologie der Verkündigung, 1939) i druga pt. „Parafia” (Die Pfarre); podtytuł „Od teologii do praktyki” (Von der Theologie zur Praxis, 1956). Również jego

⁷ Por. Jungmann J. A., Katechetik, Freiburg, 1955, 291—309; B. Fischer, Jungmann Josef Andreas (Lexikon der Pädagogik, Freiburg, 2, 1953, 1061—62).

⁸ Por. R. Bäumer, Rahner Hugo (L. Lentner, Katechetisches Wörterbuch, Freiburg-Basel-Wien, 1961, 641).

prace patologiczne: „Matka Kościół” (Mater Ecclesia, 1944) i „Maryja i Kościół” (Maria und die Kirche, 1951) służą pomocą współczesnej naukowej teologii pastoralnej, a więc homiletyce i katechetyce.

6. Rahner Karl⁹, TJ, prof. dogmatyki i historii dogmatów Uniw. w Innsbrucku, użył także wydatnie niwę teologii pastoralnej i katechetyki. Jego praca pt. „Poselstwo (zbawienia) i łaska” (Sendung und Gnade), podtytuł: „Przyczynki do teologii pastoralnej” (Beiträge zur Pastoraltheologie), Innsbruck, 1959, str. 564, zawiera konferencje, pogadanki i artykuły K. Rahnera, których myślą przewodnią jest postawa chrześcijanina wobec apostołstwa, ascezy i wychowania w ramach teologii pastoralnej we współczesnym świecie.

7. Pfliegler Michael¹⁰, prof. Uniw. we Wiedniu, katecholog, pastoralista i pedagog, przytacza w swym dziele pt. „Kapłańska egzystencja” (Priesterliche Existenz, Innsbruck-Wien-München, 1952), pozytywne typy osobowości kapłańskich i zarazem kaznodziejskich, z którymi we współczesnej homiletyce powinniśmy się zapoznać. W tym artykule przytaczamy nazwy tych typów i ich krótkie charakterystyki. Wśród nich wymienia on: a) typ kapłanów świątobliwych, b) typ kapłanów cierpiących w ukryciu na niepowodzenie w swej pracy, c) typ kapłanów skromnych i prostych bez pretensji do wyróżnień za gorliwą pracę, d) typ kapłanów wielkich miłośników bliźnich, e) typ kapłanów działaczy społecznych, f) typ kapłanów o czarującym wpływie na otoczenie, g) typ kapłanów o niezwykłym talencie organizatorskim.

A. Typ kapłanów świątobliwych. W opinii ludu są oni typem pośrednim między świętymi kanonizowanymi a zwykłymi pobożnymi kapłanami. Do swych kazań przygotowują się oni gruntownie na podstawie głębszych rozmyślań nad ich tematami i wygłaszają je z ambony „in persona Christi”, jako szafarze Słów Bożych i tajemnic Chrystusowych. Modlą się też

⁹ Por. Bäumer R., Rahner Karl (L. Lentner, tamże, 641): LV, 1960, 3, 589.

¹⁰ Por. Pfliegler M., Priesterliche Existenz, Innsbruck-Wien-München, 1953, 239—259.

za siebie i swych słuchaczy do Ducha Świętego, uważając siebie za słabych z natury Jego współpracowników w służbie radosnej nowiny zbawienia.

B. Typ kapłanów cierpiących w ukryciu na niepowodzenie w swej pracy. Ze swej strony stoją oni na wyżynie swoich zadań duszpasterskich i w kaznodziejstwie. Wsiewają na niwę dusz swych parafian zdrowe ziarna Słowa Bożego z ambony i potwierdzają je ofiarnymi czynami w swym osobistym życiu. Mimo jednak otrzymywanych w zamian za to chwastów nieufności i nieuczciwości ze strony swych parafian, są nadal wiernymi pracownikami na swych posterunkach duszpasterskich kierując się niezłomną ufnością w pomoc Bożą.

C. Typ kapłanów skromnych, bez pretensji do wyróżnień za gorliwą pracę. Takich kapłanów, mówi Pfliegler, są całe legiony. Oni świecą też w stanie kapłańskim jak kryształ i klejnoty także na ambonie. Nie błyszczą jednak w szerszej opinii społecznej, ponieważ z ukrycia ciemności swej prostoty nie zostali wystawieni na echo odgłosów zewnętrznych liczniejszego audytorium u stóp ich ambony.

D. Typ kapłanów wielkich miłośników bliźnich.. Drzwi ich domów plebańskich są zawsze otwarte, szczególnie dla najuboższych, opuszczonych i podróżnych, w których oni znajdują nocleg, posiłek, odzież i inne zapomogi. Jeśli dziś potrzeba bardziej kapłanów świętych niż uczonych i wymownych, jak głosi Ojciec Święty Jan XXIII, to typ kapłanów miłośników bliźnich i trzy poprzednie typy kapłanów-kaznodziejów uosabiają w sobie dobrych kaznodziejów, krzewicieli Królestwa Bożego na ziemi w czasach obecnych, nie tylko z ambon, lecz także w krucjacie dobroci i miłości w swym otoczeniu społecznym na codzień.

E. Typ kapłanów działaczy społecznych. Oni są pionierami miłości, wolności i sprawiedliwości społecznej, które są fundamentem życia społecznego. Jednostronnie, ani do sprawiedliwości ani do wolności w chrześcijaństwie się nie podchodzi, lecz w duchu miłości chrześcijańskiej. Podstawą bowiem cywilizowanego świata jest podporządkowanie się jego obywateli cywilnemu prawu państwowemu wspierającemu się na prawie

Bożym z pobudek miłości ku Bogu i ku bliźnim. Jeśli zaś Stwórca nakazał miłować także nieprzyjaciół swoich, niezbędną jest łaska Boża do zachowania tego prawa. Na podstawie bowiem sił czysto ludzkich człowiek nie spełni swych obowiązków wobec nieprzyjaciół. Jako kaznodzieje, kapłani tego typu głoszą szczególnie powyższe hasła chrześcijańskie na ambonie i doznają często wielu cierpień i trudności w swej duszpastersko-społecznej pracy ze strony tych zwłaszcza, którzy niezyczliwie odnoszą się do Kościoła.

F. Typ kapłanów o czarującym wprost wpływie na otoczenie. Dzięki swej świątobliwej osobowości, wszechstronnemu wykształceniu, pięknej wymowie i dokładnemu rozumieniu współczesnego człowieka, kapłani tego typu pociągają także jako kaznodzieje pełnym urokiem swych osobowości szerokie masy słuchaczy u stóp ambony i przy odbornikach radiowych i telewizyjnych. Wywierają też na nich ogromny wpływ, przy poparciu łask Bożych, w kierunku nawróceń ku życiu z wiary. Do takich popularnych kaznodziejów należą dziś między innymi Fulton J. Sheen, biskup sufragan nowojorski i Riccardo Lombardii, jezuita włoski.

G. Typ kapłanów o niezwykłym talencie organizatorskim. Do takich właśnie należał między innymi św. Jan Bosko, utalentowany pedagog praktyczny zaniedbanej i opuszczonej młodzieży męskiej, założyciel słynnego zakładu wychowawczego dla niej w Turynie, który oddał w opiekę założonemu przez się zakonowi Salezjanów. W ostatnich latach zasłynął na tej niwie duszpasterstwa ks. Flanagan Edward Józef, amerykański wychowawca młodzieży pozbawionej domu rodzinnego i kraju ojczyźnianego; z pochodzenia był Irlandczykiem. Obok miasta Omaha założył „miasto chłopców”, w którym wychowywał młodzież różnych ras i religii w prawdziwej wspólnotie społecznej, opartej na samorządzie wybieranym spośród wychowanków.

8. Becker Karl i Siegel Karl¹¹ wyróżnili się na niwie współczesnej homiletyki w Niemczech „podręcznikiem” przeznaczo-

¹¹ Por. LV, XIV, 1959, 3, 584.

nym dla słuchaczy radia i dla telewidzów. W tej dziedzinie techniczno-homiletycznej zdobyli też oni bogate doświadczenia w świętej służbie Słowa Bożego za pośrednictwem tych nowoczesnych środków kultury technicznej. O tym świadczy ich rozprawa przeznaczona do wychowania młodzieży pt. „Radio i Telewizja według poglądu Kościoła” (Rundfunk und Fernsehen im Blick der Kirche, Frankfurt am Main, 1957, str. 872), przy współpracy jeszcze innych autorów. Spotykamy więc tu tematy bardzo interesujące, jak „Radio jako środek pomocniczy do wychowania”, autorstwa E. Ringlinga, „Radio i duszpasterstwo”, autorstwa G. Weissa, „Telewizja w służbie duszpasterstwa środowiskowego” znanego autora B. Häringa.

9. Bommer J. — Meier J. — Tauner F.¹³, Szwajcarzy, podali w swej pracy homiletycznej pt. „Słowa na drogę życia” (Worte auf den Weg, Luzern, 1959, str. 143) pogadanki wygłoszone przez radio w Beromünster przez kapłanów katolickich i pastorów protestanckich każdego poranka do słuchaczy, w postaci pięciominutowych rozważań na podstawie Pisma św. Myśli przewodnie tych krótkich przemówień religijnych mieli słuchacze radiowi przeżywać w ciągu całych dni i stosować się do nich w swym życiu. Rozważania te były wprawdzie krótkie, ale głębokie i bardzo żywotne w swej treści.

10. Braun Heinrich¹⁴, OFM^{Cap.}, przekazał w swej pracy homiletycznej pt. „Sakramenty” (Sakramente, Innsbruck-München, 1960, str. 412) 69 kazań i zarazem znakomitych katechez o sakramentach przez radio austriackie, przystosowanych do słuchaczy dorosłych. Praktycznie połączył on w kazaniach kaznodziejstwo i katechezy, homiletykę i katechetykę w pastoralną teologię na użytek katechezy rodzinnej.

W jego drugiej pracy pt. „Bądźcie błogosławieni” (Selig seid ihr, Innsbruck, 1960) spotykamy się z drugim cyklem jego krótkich kazań bardzo aktualnych, wygłoszonych przez radio

¹² Por. Katechetische Blätter, München u. Kempten, 1962, 8, 378.

¹³ Por. LV, XIV, 1959, 3, 586.

¹⁴ Por. LV, XV, 1960, 3, 589—590.

austriackie w 1958 r. na temat Ośmiu Błogosławieństw i Kazania na górze.

11. Finé Heinz¹⁵, zainteresował się szczególnie dziećmi u stóp ambony w swym zbiorze kazań przeznaczonych dla dzieci klas szkolnych początkowych szkoły elementarnej, pt. „Dzieci u stóp ambony” (Kinder unter der Kanzel, Kevelaer, 1961, str. 208). Do takich dzieci przemawia on krótko, jasno i interesująco. Pragnie też pobudzić tymi wzorcowymi szkicami kazań młodych kapłanów i zarazem katechetów do naśladowania siebie w głoszeniu kerygmy, radosnej nowiny zbawienia do dzieci. Ten też Autor przekazał w tym piśmie kaznodziejom teoretyczne pouczenia, dotyczące się współczesnych kazań dla dzieci. Mamy więc i w tej pracy homiletycznej przykład na to, jak obecnie homiletykę włącza się do katechetyki i na odwrót.

12. Fischer Balthasar¹⁶ opracował książeczkę dla ludu uczestniczącego aktywnie we Mszy św. zbiorowej pt. „Lud Boży wokół ołtarza” (Volk Gottes um den Altar, Trier, 1960, str. 72). W znacznym stopniu ułatwia ona duszpasterzom parafialnym przygotowanie parafian do uczestnictwa w apostołstwie laikatu w czasach obecnych.

13. Gerbert Gustav¹⁷ jest autorem „Książ roboczych do pracy kaznodziejskiej” (Werkbuch der Kanzelarbeit) już w czterech tomach, Innsbruck, 1957, 1958. Zawierają one bogate w treść zbiory kazań pod hasłem przewodnim „Służba Słowu Bożemu” (Dienst am Glauben) na podstawie Pisma św., liturgii, teologii dogmatycznej i teologii moralnej.

14. Klostermann Ferdinand¹⁸ opracował olbrzymi materiał do apostołstwa chrześcijańskiego świeckich katolików pt. „Chrześcijańskie Apostolstwo” (Das christliche Apostolat, Innsbruck, 1962, str. 1196) pod względem biblijnym, patrystycznym i prawnokościelnym. W nim też czyni różnicę między apostołstwem podstawowym i pomocniczym.

¹⁵ Por. LV, XVI, 1961, 3, 586.

¹⁶ Por. LV, XVI, 1961, 1961, 3, 581.

¹⁷ Por. LV, XIII, 1958, 3, 588.

¹⁸ Por. Katechetische Blätter, 1962, 8, 379.

15. Leppich Johannes,¹⁹ TJ, wybitny współczesny kaznodzieja niemiecki. Jego zbiór kazań pt. „Christus na drodze nawracania ludzi” (Christus auf der Reeperbahn, Düsseldorf, 1957, str. 158) miał do 1957 r., aż cztery wydania w ciągu dwóch lat. Ukazał się także w przekładach na języki: włoski, holenderski i francuski. W 42 krótkich i głęboko ujętych bardzo aktualnych kazaniach, w tym zbiorze zawartych, przemawia Leppich szczególnie do tzw. „brzegowych osiedleńców” na terytorium Kościoła katolickiego czyli do katolików letnich, z kolei do konwertytów i do innowierców, jak również do wszystkich słuchaczy zgromadzonych w kościołach u stóp ambon. Te wszystkie kazania koncentrują się dookoła esencjalnej myśli przewodniej. „Biada chrześcijaństwu, gdyby ono nie potrafiło już uleczyć współczesnego grzesznego świata”. Lecz płonące zawsze światelko przed tabernakulum na naszych ołtarzach, twierdzi on, i modlitwy zanoszone za grzeszników, zwłaszcza co północy przez zakonników niektórych zgromadzeń zakonnych podtrzymują w nas niepłoną nadzieję w zbawczą moc Kościoła. Muszą jednak wszyscy katolicy współpracować jako członkowie powszechnego kapłaństwa Chrystusowego nad uleczeniem współczesnego grzesznego świata.

16. Lippert Peter²⁰, TJ, jeden z czołowych kaznodziejów niemieckich i pisarzy religijnych, słynie szczególnie jako kaznodzieja pasyjny i „teolog serca”. Treść kazań ześrodkowuje dookoła dobroci serc ludzkich, wzorcowanych na nieskończonej dobroci Serca Bożego Zbawiciela Naszego. Drukiem ukazały się jego następujące prace homiletyczne: a) „Naszego cierpiącego Pana mowy i milczenia przed ludźmi” (Unseres leidenden Herrn Reden und Schweigen vor den Menschen Freiburg, 1956; b) „Siedem słów Jezusa na krzyżu” (Die sieben Worte Jesu am Kreuz, Freiburg 1952.

¹⁹ Por. Leppich J., Christus auf der Reeperbahn, Düsseldorf, 1957, 67—88, 990—130.

²⁰ Por. Lippert P., Unseres leidenden Herrn Reden und Schweigen vor den Menschen, Freiburg, 1956, 87—197.

17. Plotzke Urban²¹, OP, słynny kaznodzieja współczesny w Niemczech przekazał drukiem dwa cenne zbiory swych kazań: a) „Jezus wśród ludzi” (Jesu unter Menschen, Frankfurt/M., 1958, str. 276), b) „Kazanie na górze. O wolności życia chrześcijańskiego” (Bergpredigt. Über die Freiheit des menschlichen Lebens, Frankfurt/M., 1960, str. 324). Oparł się w nich głównie na Piśmie św. i na naświetlaniu współczesnych prądów życia Słowem Bożym (Nova et Vetera).

18. Pohlmann Constantin²², współczesny kaznodzieja niemiecki i pisarz ogłosił drukiem dwa zbiory swoich kazań: a) „Jestem początkiem i końcem” (Ich bin der Anfang und das Ende, Paderborn, 1958, str. 360), b) „Dwóch ludzi przed Bogiem” (Zwei Menschen vor Gott, Paderborn, 1959, str. 136). W sztuce posługiwania się Pismem św. Starego i Nowego Testamentu celuje on przede wszystkim w swych kazaniach. Treścią pierwszego zbioru są cudowne dzieła Boże spełnione przez Chrystusa dla naszego zbawienia. W drugim zestawia on postacie biblijne, z których jedne szły za wezwaniem Bożym a drugie się mu sprzeciwiały.

19. Ries J.²³, OMI, kaznodzieja ze zgromadzenia Oblatów N. Matki Bożej Niepokalanej, poucza swych czytelników, homiletów i kaznodziejów, w swej rozprawie pt. „Kryzys i odrodzenie kaznodziejstwa” (Krise und Erneuerung der Predigt, Frankfurt am Main, 1961, s. 394) o podstawowych zadaniach współczesnego kaznodziejstwa. Co do treści żąda teologii kerygmatycznej, a co do formy zaleca znajomość dokładną form wymowy kościelnej, znajomość psychiki współczesnego człowieka oraz jego otoczenia społecznego. Odnośnie do młodzieży poleca stosować szczególnie piękny i poglądowy sposób mówienia.

20. Schnitzler Theodor²⁴ zajął się przede wszystkim w ramach współczesnej teologii pastoralnej na podstawie Encykliki

²¹ Por. LV, XIV, 1959, 3, 585—586.

²² Por. LV, XIV, 1959, 3, 584—586.

²³ Por. Christlich-Pädagogische Blätter, Wien, 1962, 1, 26.

²⁴ Por. LV, XVI, 1961, 3, 582.

Piusa XII wychowaniem ministrantów do służby Chrystusowi wokół ołtarza i w otoczeniu ich rówieśników, jak również przez rozbudzanie w nich powołań kapłańskich. Uczynił to w swej pracy pt. „Pedagogika ministrantów” (Ministrantenpädagogik Kevelaer, 1960, str. 192).

21. Schürmann Heinz²⁵ zajął się szczególnie planem nowych perykop lekcyj i ewangelii do współczesnych kazań niedzielnych i świątecznych w swej rozprawie homiletycznej pt. „Trzyletni rozkład perykop na niedziele i święta. Projekt do czytań i kazań” (Eine dreijährige Perikopenordnung für Sonn- und Festtage. Eine Lese- und Predigtvorschlag, Düsseldorf, 1960, str. 19). Zanim nastąpi oficjalne zarządzenie Kościoła o perykopach lekcyj i ewangelii na niedziele i święta, opracował już ten autor projekt nowych na przeciąg trzech lat w progresywnej ciągłości, związanych z podstawowymi prawdami wiary chrześcijańskiej. Obok dotychczasowych perykop mszalnych nowe czytania mają prawie to samo znaczenie, z którymi są zestawione. Główne więc myśli teologiczno-liturgiczne danego święta czy niedzieli roku liturgicznego pozostają nadal zachowane.

22. Sellmair Josef²⁷, pastoralista i homileta niemiecki, omawia między innymi w swej rozprawie pt. „Kapłan w świecie” (Der Priester in der Welt, Regensburg, 1939, 1953 str. 268) smutne symptomy natury moralnej w życiu kapłana, tyjące się rczdwojenia i rozkładu jego osobowości. W wyniku tego objawu przewrotu wewnętrznego, psychiczno-duchowego, następuje w nim niespotykane u świeckich katolików w analogicznych załamaniach duchowych zatwardzenie serca i zaślepienie ducha. Wśród takich osobników spośród duchowieństwa wyróżnia Sellmair trzy typy negatywne kapłanów: a) fanatyków fałszywej pobożności, b) faryzejskich purytanów, c) przeculeńców-histeryków.

²⁵ Por. LV, XVI, 1961, 3, 587.

²⁶ Por. Sellmair J., Fer Priester in der Welt, Regensburg, 1951, 15--20.

A. Typ fanatyków fałszywej pobożności. Przed oczyma swych parafian usiłują oni ukryć swoją zrujnowaną osobowość pod szatą rygorystycznej oceny ich życia, także na ambonie. Zdegradowani często do rzędu moralistów-teoretyków i kapłanów-biuralistów, mierzą oni postępowanie swych parafian nie według prawdziwej nauki Chrystusa i Jego Kościoła, lecz według wyznawanego przez siebie jednostronnego światopoglądu i formalistycznego kazuistycznego kodeksu moralnego. Ich odnoszenie się do ludzi jest interesowne, chłodne i urzędowe.

B. Typ faryzejskich purytanów. Kapłan tego typu widzi w parafianinie, do którego się zbliża, tylko grzesznika i swego podsądnego przy spowiedzi, a nie współbrata w Chrystusie, piastującego w sobie obraz i podobieństwo Boże, niekiedy bardzo zniekształcone. Z tej postawy do parafian wyłania się jego faryzejska, na pokaz nastawiona, purytańska, wyniosła sprawiedliwość formalna, urzędowa. Tak zwane karcące kazania weszły już u niego w chorobliwy nawyk.

C. Typ przeczułców-histeryków. Kapłan tego typu przeżywa często, ciągnie dalej Sellmair, swą typiczną charakterystykę negatywną pewnych kapłanów, typiczną histerię, podobną do hysterii kobiecej. Źródłem tej psychicznej nabytej pseudochoroby jest jego nieszczera, sztuczna postawa wobec powinności i obowiązków kapłańskich oraz nieuczciwość życia oparta na niezdrowej komedianckiej pseudonaturze. Kazania kapłana tego typu są przepojone przesadną uczuciowością, niezdrowym patosem i ustawiczną skłonnością do wywoływania nieuzasadnionych wzruszeń u słuchaczy. Przy każdej też sposobności raczy on swych parafian jakimś pobożnym słowem albo też sentencją biblijną. Takich kapłanów parafianie nie znoszą i unikają ich kazań.

Negatywne typy kapłanów powstają nie tylko wskutek ich nieobyczajnego życia osobistego, lecz także z powodu ich biernej postawy wobec wpływów niekorzystnego dla nich otoczenia społecznego. Dobry zaś człowiek wymaga zawsze w osobowości kapłana zdrowej postawy do otoczenia, a przede wszyst-

kim wewnętrznego mocy oraz pewności siebie, aby móc unikać zakazów psychicznych od zaraźliwych wpływów swego otoczenia społecznego. Pełna bowiem w swej harmonii wewnętrznej osobowości ludzka „nie stoi w obliczu świata ukośnie jeno na mocnych nogach” (F. Nietzsche).

23. Günthör Anselm²⁷, OSB, prof. teologii moralnej i homiletyki w Wyższej Szkole Zakonnej Benedyktów w San Anselmo w Rzymie, przyczynił się po długoletnim doświadczeniu duszpasterskim kaznodziejskim i profesorskim na katedrze teologii moralnej i homiletyki do wydania podręcznika do współczesnej homiletyki, przystosowanego do dziesiętstego kaznodziejstwa. Tytuł tego dzieła opiewa: „Die Predigt. Theoretische und praktische theologische Wegweisung”. Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1963, str. 278. (Kazanie. Teologiczne teoretyczno-praktyczne wskazania przewodnie).

Przepowiadanie Słowa Bożego na podstawie współczesnej teologii biblijnej i liturgicznej chrystocentrycznej jest według Günthöra niewyczerpanym źródłem dla kaznodziejów w służbie Słowa Bożego. Kluczem do zrozumienia myśli przewodniej tej homiletycznej rozprawy jest patrystyczne hasło św. Augustyna: „Chrystus głosi Chrystusa (z ambony)”. Chrystus jest więc zarówno główną treścią Słowa Bożego w kazaniu oraz wzorem do tego, jak powinno się je głosić. W kazaniu ma się pouczać, pocieszać i pobudzać do konkretnych postanowień. Trwać ono powinno najwyżej 15 minut, możliwie bez cytatów i bez żadnego patosu. Ma też być głoszone według Günthöra w tonie rozmowy ze słuchaczami w miarę możliwości w liczbie mnogiej „my”, a nie wyłącznie „wy”.

Podsumowując zdobycze naukowe teoretyków wymowy kościelnej i praktyków homiletycznych w krajach kultury niemieckiej, podkreślić trzeba, że i tu wysunęły się w kazaniach na czoło pod względem ich treści teologia kerygmacyjna i teologia liturgii Mszy św. Pod względem formy

²⁷ Por. Günthör St., Die Predigt, Freiburg-Basel-Wien, 1963, 76—208.

homiletycznej rozwinęła się tu, i w kazaniach i w katechezach, metoda indukcyjno-historyczna albo genetyczna w przedstawianiu dziejów ekonomii Bożej w zbawianiu ludzi, ześrodkowanych dookoła Osoby Chrystusa. Zwrócono też szczególną uwagę na kształtowanie osobowości kaznodziejskich i katechetycznych w ich dodatnich typach i skierowano ostrzeżenie pod adresem duszpasterzy parafialnych do ochrony przed niebezpieczeństwem ulegania wpływom negatywnych typów kapłanów. Zainteresowano się również w tych środowiskach kulturalnych posługiwaniem się radiem i telewizją w głoszeniu kazań. Poczyniono też dobre przygotowania do wykorzystywania tych środków technicznych w kierunku wychowywania przez kazania dzieci, młodzieży i dorosłych chrześcijan w celu uświęcania ich życia a przez nich także drugich z motywów apostołstwa świeckich katolików, z poczucia przynależności do Mistycznego Ciała Chrystusa i powszechnego kapłaństwa Chrystusowego. Homileci teoretycy i praktycy niosą także pomoc naukową teoretyczną i praktyczną w kształceniu młodych kapłanów na dobrych współczesnych kaznodziejów i katechetów. Budzą też powołania do stanu kapłańskiego wśród ministrantów.

§ 5. Współczesne kierunki homiletyczne w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i w Anglii

Godnie reprezentują je: 1) Biskup Fulton J., 2) Drinkwater Fr., 3) Hiltner Seward, 4) Trese Leo, 5) Ward Conor K., 6) Willenbrink Bernard, 7) Clifford Howell.

1. Biskup Sheen Fulton J.¹, sufragan nowojorski ze Stanów Zjednoczonych A. P., słynny mówca radiowy, przemawia co niedzielę w Nowym Yorku przez telewizję lub radio

¹ Por. Sheen Fulton J., *Entscheidung für Gott*, Luzern, 1957, 60, 89, 107—158. (Cykl kazań): — *La vie vaut d'être vécue* (Life is worth living) w przekładzie na język francuski przez M. Loutrel-Tschirret. MAME, 1955, 10—245. Cykl konferencji telewizyjnych przez telewizję amerykańską w 1954 r. (Moralność religijna w obliczu współczesnej wiedzy): — „*Notre vie a un sens il faut le choisir*; w przekładzie M. Lou-

i słucha go zwykle 20 milionów Amerykanów, nie tylko katolików. W swych pogadankach radiowych omawiał już od 1938 r. problemy na temat zapytań (kwestii) i odpowiedzi w sprawach katolicyzmu i protestantyzmu. W dłuższym okresie czasu nazbierało się w jego pogadankach radiowych aż 4374 zapytań i odpowiedzi, które opublikował drukiem w trzech tomach w latach² 1941—1957, wydanych przez Katolicką Stację radiofoniczną w Sydney w Australii i w St. Paul de Minnesota w USA. Przedmiotem pogadanek radiofonicznych Sheen'a są również sprawiedliwość, wolność i miłość, praca, modlitwa, cierpienie, małżeństwo, namiętności, kultura materialna techniczna, przestępstwa młodzieży i tym podobne. Dzięki bogactwu treści swych przemówień, nie tylko teologicznej dogmatycznej, moralnej, liturgicznej, historii Kościoła, lecz także treści filozoficznej, psychologicznej, socjologicznej i z literatury pięknej zaczerpniętej, jak również dzięki pięknemu, żywemu i pogładowemu stylowi swych pogadanek i przy tym wesołemu humorowi, który mu zawsze towarzyszy przed radioodbiornikami, wywołują jego pogadanki zawsze żywe zainteresowanie u wszystkich słuchaczy. Na czoło wszakże jego posłannictwa kaznodziejskiego wysuwa się dramat życia historycznego Jezusa jako Zbawiciela świata i tajemnica Jego krzyża. Biskup Sheen uważa bowiem głoszenie kerygmy, radosnej nowiny zbawienia ludzkości przez Chrystusa na krzyżu, za najistotniejszą prawdę ewangeliczną dla współczesnego świata. Toteż swe przemówienia o historycznym Jezusie kontynuuje on z roku na rok do swych słuchaczy przez radiofonie amerykańską. Bp. Sheen jest też głośny w Europie. Jego prace homiletyczne spotykamy w przekładach na języki: niemiecki,

trel-Tschirret. MAME, 1959, str. 268. Cykl konferencji telewizyjnych: Poznanie siebie. Psychologia życia. Filozofia wiedzy i świata. Psychologia wiary. — „Siedem ostatnich słów”, Warszawa, 1947, str. 45. Przekład z języka angielskiego: — „Vida de Cristo”, Barcelona, 1959, str. 682. Przekład na język hiszpański (LV, XV, 1960, 1, 175).

² Por. Sheen Fulton J., Radio Replies, I—III t., Sydney (Australia) — St. Paul, Minnesota (USA), 1938, 1940, 1941.

francuski, hiszpański i polski. W swych kazaniach uwypatnia on głównie teologię kerygmatyczną, stosowaną do ukazania zbawienia, chrystocentryzmu i wszechstronną konkretność życia we współczesnej cywilizacji w naświetleniu Kościoła Katolickiego. Posiada również doskonałą znajomość współczesnych słuchaczy swych kazań.

2. Drinkwater Francis Herold³, najpopularniejszy kaznodzieja katolicki we współczesnej Anglii, inspektor diecezjalny od nauki religii w Birmingham oraz założyciel i redaktor katechetycznego pisma katolickiego „Sower” (Siewca) i zarazem pisarz religijny, jest też autorem pracy homiletycznej pt. „Nowoczesne kazania i czytania” (New Sermons and Readings, Fornworth, 1957, str. 118). Powyższa rozprawa z dziedziny kaznodziejstwa zawiera konspekty kazań, przemówień i czytań, które świadczą o gruntownym wykształceniu jej autora w dziedzinie współczesnego kaznodziejstwa teoretycznego i praktycznego. Odznacza się też mistrzowskim wprost stylem w głoszeniu kazań, o czym świadczą jego krótkie a głębokie co do treści kazania niedzielne i świąteczne na cały rok liturgiczny, dostosowane do współczesnych słuchaczy i do ich duchowych zapotrzebowań. Niewątpliwie współcześni kaznodzieje angielscy typu Drinkwater’a przyczyniają się obecnie ze swym Episkopatem na czele do licznych konwersji w Anglii z innych wyznań chrześcijańskich do katolickiego, w ciągu każdego roku w liczbie od 11 000 do 13 000 osób.

3. Hiltner Seward⁴, prof. teologii pastoralnej na Uniw. w Chicago, napisał rozprawę z teologii naukowej pastoralnej pt. „Wstęp do pastoralnej teologii” (Preface to Pastoral Theology, New York — Nashville, 1958, str. 240). Przedstawia w niej strukturę prawdziwej teologii pastoralnej, ześrodkowanej dookoła funkcji pastoralnych w duszpasterstwie indywidualnym, zbiorowym (Słowo Boże) i w organizacji życia kościelnego. Doniosłą rolę odgrywa w jego teologii pastoralnej psychologia pastoralna, teoretyczno-naukowa i techniczno-

³ Por. LV, XIII, 1, 176.

⁴ Por. LV, XVI, 1961, 2, 357—58.

-praktyczna, której on jest pionierem na wielką skalę. Podjął się więc wielkiego zadania w naszej epoce odnowienia od samych podstaw teologii pastoralnej. Szczególnie zainteresował się on w tej dyscyplinie teologicznej problemem przywracania do zdrowia duchowego grzeszników (Past. Th. „heiling”), z kolei zagadnieniem metod przewodnictwa duchowego do prowadzenia młodzieży i dorosłych do życia doskonałego chrześcijańskiego (Past. T. „guiding”). W końcu omówił problem udzielania się duszpasterza i katechety wiernym, w roli przewodnika duchowego podczas kazań i katechez (Past. Th. „communicating”). Wprawdzie wkład Hiltnera do nowej pastorologii nie jest jeszcze w pełni zrealizowany, niemniej występuje on obok Arnolda w Niemczech i Jungmanna w Austrii jako jeden z przodowników w tej gałęzi wiedzy teologicznej. Podobną do rozprawy Hiltnera opracował Ed. Thurneysen we Francji pt. „Nauka o leczeniu duszy” (Doctrine de la cure d’ame 1958).

4. Trese Leo⁵, proboszcz amerykański, jest autorem rozprawy pastoralnej homiletycznej pt. „Współczesny kapłan” (Contemporary Priest, w przekładzie francuskim Stival’a: Prêtre d’aujourd’hui ...vu par un curé américain”, Mulhouse, 1956, str. 174). Całość osnowy tej rozprawy jest głęboko ujęta rzeczowo i przy tym jest praktyczna i życiowa oraz aktualna. Gdy zabiera w niej głos w dziedzinie współczesnej homiletyki przypomina kapłanom, że na ambonie władają Słowem Bożym, mądrością Ojca, a Słowem jest Chrystus. Dotykamy Go na ambonie w inny sposób niż przy ołtarzu podczas sprawowania Eucharystii. Mocą sakramentu kapłaństwa słowa kazań otrzymały jakgdyby wartość sakramentu. W tym bowiem czasie, w którym je wypowiadamy do wiernych, łaska Boża ogarnia nasze serca, aby stąd przeniknąć do dusz skamieniałych, poruszyć serca opieszale i utorować im drogę do nawrócenia, do poprawy życia. Świętość też członków Kościoła

⁵ Por. Trese L., Le prêtre d’aujourd’hui... vu par un cure americain, w przekładzie ks. Stival’a z ang. (Contemporary Priest), Mulhouse, *1955, 46—55.

podnosi się lub upada w zależności od ilości i jakości naszych kazań, wnioskuje ks. Trese. Wtedy, kiedy świat był na ogół chrześcijański, mówi on, nie zachodziła nagła potrzeba głoszenia i wyjaśniania prawd wiary, poznanych w dzieciństwie. Lecz obecnie wiara obumiera, powołania kapłańskie maleją i Kościół z tego powodu cierpi. Toteż w hierarchii naszych obowiązków nie powinniśmy pozwolić niczemu przewyższać naszego posłannictwa w głoszeniu Słowa Bożego. Łatwo nam przychodzi przywdziewać się w Chrystusa, gdy jesteśmy na stojąco przy ołtarzu lub pochyleni na klęczkach przy łóżku chorego. Lecz powinniśmy bez przerwy klękać, aby nie zapominać naszego podobieństwa do Chrystusa, gdy stoimy na ambonie. Proboszcz amerykański, ks. Trese, czyni sobie wyrzuty w swej pracy pastoralnej z tego powodu, że niekiedy zaniedbywał się w gruntownych przygotowaniach do swych kazań na skutek przemęczenia innymi obowiązkami duszpasterskimi, Stawia też pewne zarzuty profesorom homiletyki w amerykańskich współczesnych Seminariach duchownych, iż kładą szczególny nacisk na gramatykę słownictwa kaznodziejskiego a więc na szatę słowną kazania, a zaniedbują materię kazań w dziedzinie ich źródeł i mocy przekonywania słuchaczy o prawdziwości głoszonych nauk. Przy tym stawia się jeszcze od jakiegoś czasu do dziś dnia homiletykę w Ameryce wśród drugorzędnych przedmiotów teologicznych. Tego jednak zarzutu nie mógłby on postawić, jak twierdzi, swoim profesorom sprzed 30-tu lat.

Co dotyczy treści kazań, to Trese nie radzi korzystać kaptanom z gotowych kazań, które wierni mogli byli już gdzieś słyszeć, bo wtedy wywołuje to u nich wielkie niezadowolenie. W Stanach Zjednoczonych A. P. jest według niego wielkie zapotrzebowanie na naukę o Ciele Mistycznym Chrystusa w kazaniach, z powodu istniejącej segregacji rasowej.

Co do czasu trwania kazań, to zaleca on głosić kazania najwyżej 20 minut. Co jest ponadto, to już kaznodzieja mówi do siebie. Gdy zaś Msze św. wychodzą w niedziele i święta uroczyste co godzinę, to podczas każdej z nich musi się zna-

leżć czas na 3-minutowe przemówienie po odczytaniu perykopy ewangelicznej. Lecz takie przemówienie ma zawierać główną myśl danej niedzieli czy święta w postaci „kosztownego kryształu”.

Z kolei zastanawia się ks. Trese nad problemem pisania kazań przez kaznodzieję zanim wystąpi z nim na ambone. W odpowiedzi orzeka, jako praktyczny Amerykanin, że najlepiej wypada to kazanie, które zostało dobrze obmyślane, następnie napisane, poprawione, i w końcu prawidłowo stwierdzone pod względem merytorycznym. Improwizator-kaznodzieja, nawet najwymowniejszy, nie może pominąć pisemnego przygotowania do kazania. Pisanie bowiem kazań daje nam kapłanom także dużo pomocy do stylistycznego pisania i do unikania monotonii w kazaniach. Jeśli zaś w starszych latach naszego kapłaństwa poprzestajemy tylko na układzie dyspozycji do naszych kazań, to według współczesnego Proboszcza amerykańskiego, powinno się wtedy napisać dokładnie wstęp i zakończenie kazania. Wówczas kazanie będzie jasne i przejrzyste i słuchacze zapamiętają łatwo jego treść i ją też przeżyją pożytecznie dla swej osobowości.

W kwestii osobowości chrześcijańskiej kaznodziei, to ks. Trese zaleca w swej książce „Kapłan współczesny oglądany oczyma proboszcza amerykańskiego”, aby tak żyć, jak nauuczamy w naszych kazaniach wiernych Chrystusowi słuchaczy. W przeciwnym razie musieli by nasi słuchacze powtórzyć za antycznym mędrcom⁶: „My nie możemy słuchać tego, co mówicie, z powodu wrzawy, którą wszczynacie”. Nie może więc np. skutecznie przemawiać ten kapłan o wstrzeźliwości i umartwieniu, który jest pobudliwy i oddany uciechom świata. Inny znowu nie może przekonywująco przemawiać o wartości dobrowolnego ubóstwa, jeśli jego parafianie wiedzą o tym, że lubi bogactwa i otacza się przepychem. Jeszcze inny kapłan nie może skutecznie gosić kazania o pobożnym uczestniczeniu we Mszy św., jeśli prędkość z jaką ją odprawia i niedbałość podczas niej, jakiej się dopuszcza, kłam za-

⁶ Por. Trese L., dz. cyt., 54.

dają jego słowom z ambony. Toteż ks. Trese nie zawahał się w ocenie kazań wyrazić swego całkiem słusznego poglądu, że dobra technika głoszenia kazań stanowi tylko $\frac{1}{10}$ część dobrego kazania, zaś $\frac{9}{10}$ jego części wspiera się na bezwzględnej szczerości słów kaznodziei, na zgodzie wewnętrznej na to, co twierdzi i na praktyce życia zgodnej z tym, co głosi.

W końcu ks. Trese przemawia z naciskiem do wszystkich kapłanów, swych czytelników, że kazania należą obok Mszy św. do najbardziej uprzywilejowanych obowiązków kapłańskich. Z nich też będziemy najdokładniej sądzeni przed trybunałem Sądu Bożego. Nie na próżno więc św. Paweł zwraca uroczyście uwagę swemu uczniowi Tymoteuszowi, biskupowi Efezu: „Pilnuj czytania, napominania i nauki. Nie zaniedbuj łaski, która w tobie, która dana jest... z kładzeniem rąk kapłańskich... Pilnuj samego siebie i nauki, trwaj w nich. Bo to czyniąc, i samego siebie zbawisz i tych, którzy cię słuchają” (I Tym 4, 13—15).

5. Ward Conor, K.⁷ zainteresował się szczególnie środowiskiem społeczno-religijnym świeckich katolików w jednej z parafii w Liverpool w Anglii. Podszedł do niej w swych obserwacjach jako do parafialnej instytucji kościelnej i jako grupy społeczno-religijnej, której członkowie są słuchaczami kazań i wzajemnie na siebie wpływają i oddziałują pod przewodnictwem swego duszpasterza i jego współpracowników kapłanów i elity spośród świeckich katolików. W tym celu rozpisał ks. Ward ankietę, może wśród swych parafian, na pewne kwestie z dziedziny duszpasterstwa i kaznodziejstwa oraz stosunku parafian do ich kościoła parafialnego. Ankietę rozpoczęto przeprowadzać w 1957 r. i odbyło wiele spotkań w tej sprawie z parafianami ze strony ks. Ward'a, innych kapłanów i elitarnych parafian. Rola bowiem świeckich katolików nabiera też doniosłego znaczenia dla Kościoła katolickiego także w Anglii, bo i tam szerzy się indferentyzm w rzeczach wiary, a z drugiej strony pogłębia się wiara wśród świeckich którzy przyczyniają się również swym wzorowym

⁷ Por. LV, XVI, 1961, 4, 776.

życiem chrześcijańskim do wspomnianych już licznych konwersji na wiarę katolicką. Owocem ankiet, spotkań z parafianami i obserwacji poczynionych przez ks. Ward'a i jego współpracowników jest książka pt. „Ward Connor, K., „Kapłani i lud” (Priests and People, Liverpool, 1961, str. 182). To studium socjologiczno-pastoralne na tle jednej parafii w Liverpool, rezydencji arcybiskupa katolickiego, stanowi ważny przyczynek do poznania współczesnej parafii jako instytucji kościelnej, przeznaczonej do utrzymania i krzewienia Królestwa Bożego na ziemi.

6. Willenbrink Bernard⁸, również wybitny kaznodzieja angielski doby obecnej przekazał w swej pracy homiletycznej „*Sacris Solemnis*”, także w przekładzie francuskim wydrukowanej w wydawnictwie „*La Predication Nouvelle*” pod tym samym tytułem, Mulhouse, 1958, str. 224 kazania na niedziele i święta roku liturgicznego w stylu kazań współczesnych, dostosowanych do zaleceń ostatnich Papieży, niektórych Biskupów i Kongresów homiletycznych różnych krajów. Wśród kazań tego cyklu są dwa typy, dłuższe i krótsze, ostatnie na Msze wieczorne.

7. Clifford Howell⁹, T J, jest autorem cennej książki liturgiczno-pastoralnej pt. „*Podręcznik komentatora Mszy*” (The Mass Commentator's Handbook, Minnesota (USA), 1960, str. 176). Autor wprowadza komentatora liturgii Mszy do jego zaszczytnej roli. Poucza go o powstaniu tej funkcji liturgicznej, następnie o samej funkcji i jej wartości pastoralnej na podstawie „*Instructio de Musica sacra et sacra Liturgia*” Piusa XII z dnia 3.IX.1958. O tym rozprawia Clifford w pierwszej części, zaś w drugiej podał krótki komentarz do wszystkich Mszy niedzielnych, świątecznych i wotywnych roku liturgicznego w postaci ogólnego sensu liturgii mszalnych tych dni, jak też głównych myśli ich kolekt, lekcji, ewangelii i prefacji.

W podsumowaniu współczesnych kierunków homiletycznych w Kościele Katolickim w Stanach Zjednoczonych A. P.

⁸ Por. LV, XIII, 1958, 2, 395.

⁹ Por. LV, XV, 1960, 4, 751.

i w Anglii stwierdzić zatem potrzeba, że i tu dąży się w duchu personalizmu chrześcijańskiego do uformowania młodych kapłanów w osobowości opromienione świętością życia oraz wszechstronnym wykształceniem homiletycznym. Po myśli też chrystocentryzmu postuluje się w tych krajach szczególne uwzględnienie w kazaniach Pisma św. i uaktywnienie wiernych w liturgii Mszy św. przez szkolenie komentatorów do niej podczas jej odprawiania. Ponadto skłania się kaznodziejów duszpasterzy parafialnych i katechetów do zapoznawania się z socjologią pastoralną w duszpasterstwie, nową gałęzią wiedzy pastoralno-teologicznej, pouczającą o duchowym obliczu osobowości społecznej danej parafii. Pod względem technicznym wymaga się też w obydwu krajach kazań krótkich dobrze przygotowanych i przeżytych.

Zakończenie

W genezie zatem powstawania nowej homiletyki na Zachodzie stawia się tam bezwzględnie na pierwszym miejscu stronę merytoryczną Kazania, opartą głównie na źródłach wiary, a dopiero na drugim jego stronę formalną i techniczną. Treść kazań czerpie się więc głównie z Pisma św. Starego i Nowego Testamentu, szczególnie z Ewangelii (Chrystocentryzm i Mariologia) i z liturgii Mszy św., związanej ściśle z Pismem św., jak również z dziejów Kościoła, zwłaszcza z okresu Ojców apostoelskich i Ojców, Doktorów Kościoła (Tradycja Kościoła). Uzupełnieniem Słowa Bożego głoszonego metodą genetyczną, indukcyjno-historyczną jest nauka Katechizmu zaczerpnięta z teologii dogmatycznej i teologii moralnej.

Kazania i przemówienia dostosowuje się na Zachodzie do konkretnych słuchaczy starszych czy młodszych, miejskich czy wiejskich, zgodnie z tradycją Kościoła chrześcijańskiego. W ogólności wymaga się od kaznodziei znajomości socjologii pastoralnej, aby zanim stanie na ambonie orientował się dobrze w mentalności i osobowości społecznej swych słuchaczy. Ponadto wymaga się od niego, aby treść swego kazania głęboko przeżywał, gdyż świeccy katolicy szukają „ewangelicznego wzorca w duchowieństwie”, innymi słowy świętości ży-

cia, która ma być dziś, jak wiadomo, główną cnotą kaznodziei. Aktualne jest też we współczesnej homiletyce studium typologii kapłanów, aby kapłani mogli się orientować do jakiego typu przeżyciowego należą i jakich typów mają się wystrzegać i przed nimi chronić.

Odnosnie formalnej i technicznej strony kazań postuluje się od współczesnych kaznodziejów na Zachodzie, aby Słowa Boże głosili zrozumiałym dla słuchaczy językiem i formułowali dowodzenia teologiczno-filozoficzne przystępnie dla ich współczesnej mentalności. Kazania mają być również co do czasu trwania krótkie, ograniczone do kwadransa lub najwyżej do 20 minut i winny być wygłaszane takim głosem, aby wszyscy obecni w kościele je słyszeli. Istnieje też projekt we Francji do wznowienia tradycyjnych modlitw wszystkich wiernych po kazaniach pod przewodnictwem kaznodziei.

Wiele też znaczenia przywiązuje się we współczesnej homiletyce na Zachodzie do dobrych kazań dla dzieci i młodzieży, a we współczesnej katechetyce do kazań katechetycznych dla dorosłych, aby świeccy katolicy, jako żywy Kościół Chrystusowy, brali czynny udział w powszechnym kapłaństwie Chrystusowym, w krzewieniu królestwa Bożego na ziemi pod kierunkiem swych duszpasterzy.

Bibliografia

1. Brockmüller Klemens, Christentum am Morgen des Atomzeitalters, Frankfurt am Main ⁶, 1955.
2. Dajczak Józef, Katechetyka, Warszawa, 1956.
- 2a. Günthör Anselm, OSB, Die Predigt. Theoretische und praktische theologische Weisung, Freiburg, Basel-Wien, 1963.
3. Isambert François — André, Christianisme et (2) classe ouvrière, Casterman, 1961.
4. Jungmann Josef Andreas, Katechetik, Freiburg ², 1955.
5. Lentner Leopold, Katechetisches Wörterbuch, Freiburg-Basel-Wien, 1961.
6. Leppich Johannes, Christus auf der Reeperbahn, Düsseldorf, ⁴1957.
7. Lombardi Riccardo, Es kommt das Zeitalter Jesu. Lombardi spricht. Graz-Wien, ¹1950.
8. Lombardi Riccardo, Per un mondo nuovo, Roma, 1951.
9. Lombardi Riccardo, Crociata della Bontà, Roma, 1949.

10. Molin Jean Baptiste et Th. Moertens, Pour un renouveau des prières du prône. Bruges, 1961. Editions de l'Âpostolat Liturgique.
11. Pflieger Michael, Priesterliche Existenz, Innsbruck-Wien-München, 1953.
12. MSGR. Sheen Fulton J., Radio Replies, I Vol., St. Paul, Minnesota, USA-Sydney, Australia, 1938.
13. MSGR. Sheen Fulton J., Radio Replies, II Vol., St. Paul, Minnesota, USA-Sydney, Australia, 1940.
14. MSGR. Sheen Fulton J., Radio Replies, III Vol., St. Paul, Minnesota, USA-Sydney, Australia, 1941.
15. Sheen Fulton J., La vie vaut d'être vécue (Life is worth living), Traduit et adapté de l'américain par Marcelle Loutrel-Tschirret, MAME, 1955.
16. Sheen Fulton J., Notre vie a un sens, il faut le choisir. Traduit par Marcelle Loutrel-Tschirret, MAME, 1959.
17. Sellmair Josef, Der Priester in der Welt, Regensburg, 1951.
18. Trese Leo, Le Prêtre d'aujourd'hui... vu par un curé américain (Contemporary Priest). Traduit par Stival, Mulhouse, 1955.
19. Carré A. M., Le vrai visage du prêtre, Paris, 1959.

Czasopisma

1. Lumen Vitae. Revue International de la formation religieuse, Bruxelles.
2. Etudes, Paris.
3. Collectanea Theologica, Warszawa.
4. Ateneum Kapłańskie, Włocławek.
5. Biblioteka Kaznodziejska, Poznań.
6. Homo Dei, Warszawa.
7. Ruch Biblijny i Liturgiczny. Kraków.
8. Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie, Warszawa.
9. Christlich- Pädagogische Blätter, Wien.
10. Katechetische Blätter, München.
11. Znak, Kraków.